

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО СЛАВЯНСКИ ФИЛОЛОГИИ

МАГИСТЪРСКА ПРОГРАМА „ПРЕВОДАЧ-РЕДАКТОР“

МАГИСТЪРСКА ТЕЗА

на тема:

НИЙЛ ДЖОРДАН – МЕЖДУ КИНОТО И ЛИТЕРАТУРАТА

ИЗГОТВИЛ:

Мая Ненчева,

фак. № 770548

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

Д-р Геновева Димитрова

РЕЦЕНЗЕНТ:

Иглика Василева

СОФИЯ, 2013

СЪДЪРЖАНИЕ

КОМЕНТАР

Цели и задачи.....	3
Кино и литература.....	3
Нийл Джордан.....	7
Заключение.....	18
Библиография.....	19

ПРЕВОД на пет разказа от сборника „Нощ в Тунис“

Пясък.....	21
Нощ в Тунис.....	26
Кожа.....	42
Душата й.....	48
Една любов.....	50

Цели и задачи

Тази магистърска теза умишлено пренебрегва техническите аспекти на превода. Търсенето на езикови еквиваленти на фонетично, морфологично или синтактично ниво и изработването на стратегии при превода, за да се предадат възможно най-точно съдържанието и въздействието на изходния текст, не са разгледани тук не защото това не би било от полза за преводача или пък защото не представлява интерес за него. Той обаче почти винаги интуитивно подбира една дума и изхвърля друга. Изборът му се аргументира от несъзнаваното, към което отнасяме по-голямата част от психичната дейност, включително и езика. Разбирането, паметта, заученото несъмнено влияят при мотивирането на тези решения, което обяснява защо с натрупването на опит преводачът става все по-умел.

Казват обаче, че преводачът не превежда само думи, а и култура. В този смисъл определяща е културата на автора. Тук става въпрос както за комплекса от споделени ценности и вярвания на страната, в която е отраснал, така и за неговите лични познания, вярвания, неговото символно мислене. На тази основа тезата си поставя за цел да разгледа отношението автор-преводач като приема, че то има своето значение за предаване на стила на оригинала. Ще определим това отношение като сложно и работещо по следния модел: *Разбирам автора през превода (като четене отблизо) и превода през автора.*

Наред с представените пет преводни разказа, ще проследим темите, които вълнуват автора Нийл Джордан, и които като рехави мрежи се протягат в цялото му творчество. Тъй като то включва както художествена проза, така и филмови произведения – по-голямата част от които авторски, следва да започнем с кратко изложение за връзката между киното и литературата, за да потърсим основания и да аргументираме, поне донякъде, намерението си да разглеждаме творби на две различни изкуства паралелно, като родени от същата искра, като израз на единен съзидателен порив.

Кино и литература

За да докаже, че в основата си киното и литературата са две напълно различни форми на изкуство, филмовият критик Джордж Блустоун започва книгата си *Романите в киното* с два цитата, които само привидно, както заключава впоследствие той, изтъкват общото помежду им. Първият цитат принадлежи на Д. У. Грифит, режисьора на „Раждането на една нация“ (1915), който през 1913 г. заявява: „Моя задача е преди всичко да ви накарам да видите.“ Вторият цитат е от Джоузеф Конрад, от 1897 г.: „Моя задача е чрез силата на

писаното слово да ви накарам да чуете, да почувствате, но преди всичко – да ви накарам да видите.“ Първо, случайно или не, очевидно е сходството между изказванията на чисто синтактично ниво. Втората прилика се състои в това, че и двамата автори – режисьорът и писателят, се надяват произведенията им да притежават необходимите качества, за да бъдат възприети от публиката по определен начин – да я накарат да „види“. Човек обаче вижда както с помощта на очите си, така и с въображението си, където именно се крие органичната разлика между киното и литературата. Литературното произведение е концептуално, лингвистично, представя действията в тяхната последователност във времето, докато филмът е визуален, буквален и изобразява предметите пространствено посредством екстернализация, твърди Блустоун.¹

В действителност връзката между думите и образите е проблем, който занимава много изследователи в полето на изкуствата. Често цитиран е трудът на Лесинг *Лаокоон, или за границите на живописиста и поезията*, откъдето всъщност Блустоун заема диференциацията, която използва, за да разграничи киното от литературата. В предговора на *Лаокоон* се натъкваме на антитезата от древността, че живописиста е мълчалива поезия, а поезията – говореща живопис, което, както уточнява Лесинг, по-скоро се отнася до сходния ефект на двете изкуства, тъй като обектите им и методите на имитация, с които си служат, очевидно се различават. Лесинг определя живописиста като служеща си с естествени, а поезията – с конвенционални знаци; съществуването в пространството е от компетенцията на художника, пише той, а това във времето – от тази на поета; живописиста е изобразителна, а поезията – повествователна.²

Като имаме предвид всичко казано досега, а не забравяме и чистата физиология, която е отредила на една част от човешкия мозък да приема и обработва думите, а съвсем друга – образите, нека използваме автореференциалния пример, който дава Уилям Мичъл, професор по английски език и история на изкуството в Чикагския университет, за да докажем, че при леко изместване на фокуса, опозицията дума–образ губи своята категоричност:

Да вземем например думите, които четете в момента. Това са (надявам се) смислени словесни знаци. Те могат да бъдат четени на глас,

---

¹ Вж. Bluestone, George. *Novels Into Film*. Fourth Printing. Berkeley: University of California Press, 1957, 1968, pp. 1-6, 45-65. [31 August 2013]. http://books.google.bg/books?id=mCMli5Yd1K0C&printsec=frontcover&hl=bg&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
Преводите на цитатите в цялата теза са мои.

² Вж. Lessing, Gotthold Ephraim. *Laocoon: An Essay upon the Limits of Painting and Poetry*. Ellen Frothingham, transl. Boston: Roberts Brothers, 1887, pp. vii-xi, 109-117.

превеждани на други езици, да бъдат тълкувани и преразказвани. В същото време представляват и видими знаци върху страницата или пък (ако ги произнасяте) звуци, които можете да чуете. Можете да ги видите като черни знаци върху белия фон със своя специфична форма, размер и подредба; можете да ги чуете като звуци на фона на относителна тишина. Накратко, те разкриват две свои лица и пред очите, и пред ушите: едното лице е това на учлениния знак от езика; другото – на формалния визуален или слухов доловим гещалт, оптичния или акустичен образ. Обикновено забелязваме само едното лице и пренебрегваме другото: не обръщаме почти никакво внимание на типографията или графичния изглед на даден текст: не следим звученето на думите, а се концентрираме върху смисъла, който предават. Но във всеки един момент е възможно да изместим вниманието си и да позволим на тези

черни знаци върху белия фон

да се превърнат във визуален или слухов обект, както в този автореференциален пример. Това се налага заради поетичната или риторичната употреба на езика, които извеждат на преден план звученето на думите или артистичната, декоративна употреба на писмения текст (например илюстрираните ръкописи, калиграфията), която изтъкват нагледната страна на буквите. Потенциалът за това преминаване „от дума към образ“ обаче винаги е там, дори в най-пестеливите, неукрасени форми на писмените текстове и речта.³

Подобен потенциал, естествено, крият и образите. Мичъл твърди, че езикът навлиза в полето на визуалното при описанието на картини, да речем, а дори и при разпознаването на тяхното значение. Доказателство за това дава модерната невропсихология, която изучава висшите психични функции и връзката им с мозъчните структури. Според проучванията, дори след пълно възстановяване, хора, които дълго време не са могли да си служат със зрението си, трябва „отново да научат когнитивните техники на виждането“, което доказва, че зрението само по себе си представлява сложен „визуален език“.

Но да се върнем на киното и литературата. Всъщност никой не отрича наличието на думи в киното, но значението и ролята им са обект на много спорове. „Говорът, звуците и

---

³ Вж. Mitchell, W. J. T. *Word and Image*. – In: Robert Nelson and Richard Shiff. *Critical Terms for Art History*. Chicago: University of Chicago Press, 1996. [1 September 2013]. <http://faculty.washington.edu/cbebler/teaching/coursenotes/Texts/mitchellWordimage.html>

музиката се появяват едва по-късно, но филмите се раждат с *визуалния дискурс*“, пише френският филмов семиотик Кристиан Мец. В същото време д-р Камила Елиът, асистент по английски език в Калифорнийския университет, поставя под въпрос теорията на Блустоун, като заявява, че не е редно категоризация, пригодена за изцяло лингвистични и изцяло визуални изкуства да се прилага към едно събирателно изкуство, каквото е киното. „В крайна сметка киното изобилства от думи – в диалозите, междукадровите надписи, субтитрите, гласа зад кадър, титрите и надписите по декорите – на всичкото отгоре, повечето филми започват съществуването си именно като текстове“, пише тя.⁴

Дотук разгледахме връзката между киното и литературата през отношенията между произведението и публиката, т.е. през процеса на възприемане. Отношенията автор–произведение обаче, които се проявяват в процеса на създаване, също носят своята специфика в зависимост от наративната форма. В книгата си *Как да четем един филм* американският филмов критик Джеймс Монако заявява, че докато писателят упражнява изключителен контрол върху произведението си, филмите предоставят по-малка възможност за това. Читателите „виждат“ единствено онова, което авторът желае да видят, при това през неговите очи и неговия език. Режисьорът, от друга страна, е в много по-малка степен „автор“, защото камерата предполага някаква (макар и не пълна, разбира се) обективност – повече детайли, изобилие, което предполага наличието на избор. „Движеща сила в романа е напрежението между елементите на историята (сюжета, героите, обстановката, темата и т. н.) и описанието ѝ с помощта на езика; с други думи, между разказа и разказвача. Движеща сила във филма, от друга страна, е напрежението между елементите на историята и обективната природа на образа“, пише той.⁵

Строгото разграничение между двете форми на изкуство обаче е по-скоро формално. Естетите ратуват за чисто изкуство, но теоретиците признават, че са склонни да възприемат киното и литературата като такива за улеснение. Интердисциплинарните проучвания отчитат историческите, стилистичните и наративни връзки на киното с литературата, т. е. не отричат, че киното е по-скоро събирателно, отколкото чисто изкуство. От своя страна то също непрестанно допълва литературата и я обогатява. В началото на ХХ в. например литературата на модернизма възприема новите филмови похвати и техниките на монтажа, които Грифит и Айзенщайн разработват, като все повече загърбва мимезиса и се обръща сама към себе си. Както отбелязва Монако: „Абстракцията се развива – фокусът се измества

---

⁴ Вж. Elliot, Kamilla. *Novels, Films, and the Word/Image Wars*. – In: Robert Stam and Alessandra Raengo, ed. *A Companion to Literature and Film*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004, pp. 1-23. ISBN-13: 978-0-631-23053-3.

⁵ Вж. Monaco, James. *How To Read a Film*. Third Edition. New York: Oxford University Press, 1977, 1981, 2000, pp. 22-44. ISBN 0-19-503869-X.

от самото преживяване към идеята за преживяването, и в крайна сметка преминава в интерес главно към естетиката на мисълта.“ Повлиян от филма, романът забравя действителността и се заиграва с основното си изразно средство – езика.

Нийл Джордан

„Кое определение ви пасва по-добре – писател или режисьор?“, пита Ариел Ливи по време на интервю, което взема от Нийл Джордан в началото на 2006 г. „Режисьор“, отговаря той, без да се замисля. „Сигурно, защото имам четиринайсет филма, а съм написал само пет книги.“ „Значи, идентификацията се основава на количество?“ „Ами, предполагам. Все пак сме онова, с което се занимаваме, нали?“ „Подобно отношение е доста прагматично, не мислите ли?“, възразява тя. Той се замисля. „Добре, в такъв случай съм будистки монах.“

За него казват, че е пряк и директен, без да бъде груб, и че обикновено избягва личните разговори, без да се държи излишно потайно и резервирано. Гледа на себе си като на писател, който прави филми, защото идва от страна със стари литературни традиции. Като че ли принадлежността му към това място го налага.

Нийл Джордан е роден в Слайгоу, Ирландия, през 1950 г. Съвсем малък се мести заедно със семейството си в Дъблин. Майка му е художник, баща му – училищен преподавател. „Светът, в който отраснах, беше много странен. Ирландия е толкова безрадостна, сякаш нищо в нея не се е променило от векове насам. Цветни бяха единствено църквите с техните статуи и натруфените религиозни одежди. По онова време страната беше безумно католическа. А образователната система се ръководеше от мъже в поли, дали обети за целомъдрие, което само по себе си е ексцентрично. Изобщо цялата страна е очарователно нелогична.“ Подчинено на религиозния, социален и политически фанатизъм на времето, възпитанието му у дома е донякъде строго и репресивно и писането се превръща в бягство.

Скоро след като започва да учи литература в Дъблин, Джордан разбира, че това не е за него. „Академичните занимания по дисциплината са така тягостни, направо е изумително, че нещо толкова лично може да се подлага на последователен и логичен анализ.“ Затова се пренасочва към средновековна история на Ирландия. „Разполагаме с много малко писмени свидетелства от онова време – все едно се занимаваме с антропология. Изучаваме общество, в което историята е родена от въображението, както в белетристиката.“

След университета Джордан решава изцяло да се посвети на писане. „В началото борбата беше безмилостна. Постоянно се карах с баща си. Литературните ми занимания – въобще идеята, че пиша за секс, за себе си, за света, в който бях отраснал – всичко това

много го плашеше.“

В края на 60-те години започват „Проблемите“ – етно-националистическият конфликт в Северна Ирландия. Органите на държавна сигурност на Обединеното кралство и Република Ирландия и политически активисти на страната на лоялистите-протестанти, които искат държавата да остане в рамките на Обединеното кралство, и републиканците, предимно католици, които се борят за обединена Ирландия, се впускат в открити конфликти по улиците. „Англия беше единственият изход от тази сурова настойчивост да бъдеш ирландец и католик и каквото и да е там, безработен, в по-голямата част от случаите, мрачен и потиснат. Спомням си го сякаш беше вчера – Лондон беше спасението за хората на моята възраст. Всички бягаха натам.“ 20-годишен, Джордан се мести в Англия, започва работа като строител и се захваща с писане. „Първият ми роман така и не беше публикуван. По онова време работех в Лондон, но когато издателите го пратили обратно, написали на плика адреса ми в Ирландия. Баща ми прочел романа без мое позволение, след което получих писмо, в което на двайсет страници описваше възмущението си. Направо побеснях.“

Баща му умира през 1984 г. „Преживяването беше шокиращо за мен, защото разговорът изведнъж спря – не завърши, а просто спря.“ С него „спорехме ужасно много. Живеехме в малка къща и се случваше, докато си съчинявам разни неща, той да дойде при мен и да ги прочете. Предполагам, че като цяло подкрепяше начинанието ми, но така и не го усетих, понеже вечно се карахме.“

„Той беше много интелигентен, но беше отраснал в общество с ограничена свобода на избор. Беше много начетен. Постоянно четеше. Беше любознателен, но образователната система се контролираше от Църквата, така че интелигентните хора като него се бяха научили да се задоволяват с това, което имат, и да не се опитват да отидат по-далеч.“

„Сигурно често се е чувствал безсилен и потиснат. Вероятно оттам идваха всичките проблеми между нас. Понеже аз няхах същите задръжки и се изразявах свободно.“

Литературната кариера на Джордан започва официално, когато на 26-годишна възраст публикува сборника с разкази *Нощ в Тунис (Night in Tunisia)*, с който три години по-късно, през 1979 г., печели наградата на в. „Гардиън“ за белетристика. Сборникът взема заглавието на популярната джаз композиция на Дизи Гилеспи от 1942 г. и в него се долавя същата меланхолия – тя едновременно издува разказите отвътре и ги стяга отвън. Героите са преизпълнени от чувства – от липса на апетит, безсъние, тъга и безпокойство, от скръб и страх, и самота, докато историите им внушават единствено невъзможност тези чувства да бъдат изразени.

Едноименният разказ проследява взаимоотношенията между баща – саксофонист, който все по-трудно намира работа, защото никой вече не споделя ценностите му – и син, който се опитва да порасне в отрицание на баща си, стреми се да го разочарова, за да се разграничи от него, но в хода на това пилее собствения си музикален талант по плажовете на занемареното курортно селище, където летуват, в компанията на малко по-големи от него момчета, които пушат цигари, говорят мръсотии и се дават в презрение към другите и към себе си. Конфликтът в семейството се води през музиката.

Всъщност тя е постоянна величина в живота на Джордан. „[Баща ми] се интересуваше от класическа музика и когато бях малък, често ходехме на симфонични концерти заедно. Даде ми добро музикално образование. Но много ясно си спомням момента, в който вече не исках да ходя на концерти. Бях на около 14. Той винаги оставяше билетите на полицата над камината. Един ден просто не взех своя.“ Години по-късно, в разговор, Джордан си спомня как горе-долу по същото време започва да посещава клубовете на Дъблин, за да слуша музика, която не може да чуе по радиото. „Дали си въобразявам, или наистина беше така? Може би просто много ми се е искало.“ И допълва: „Знаете ли, с напредването на възрастта все повече ни се струва, че преживяното от нас е просто някакъв особен сън. Толкова е странно. Първо, случва се да си спомняме някои неща съвсем не така, както са били. Друг път пък някой друг ни разказва нещо, което впоследствие се превръща в част от спомените ни.“

Паметта е тема и на първия му роман – *Миналото* (*The Past*), който излиза през 1980 г. В него главният герой се опитва да съшие истината за родителите си, като използва спомените за тях, които различни хора споделят с него, и си доизмисля останалото. „Бях луднал по киното. *Миналото* е книга, почти осакатена от идеите на киното. Започва със снимка и разказва историята на фотограф. Построена е изцяло от образни описания. Усетих, че се опитвам да насиля и да трансформирам писмената форма. След този роман започнах да правя филми.“

Всъщност Джордан винаги е обичал киното, но високите такси го спират да постъпи във филмовото училище. Затова започва да пише сценарии, в което, както сам казва, открива огромна свобода. На въпроса с какво то се различава от писането на романи, отговаря: „Филмите ми дадоха възможност да пиша истории, които не са пряко свързани с мен самия, в които има мелодрама и драматично напрежение – неща, които Джойс и Бекет изхвърлиха от романа. В книгите в много по-голяма степен се занимавам с вътрешния си живот. Освен това, когато пиша проза, трябва да бъда верен на езика, в противен случай имам чувството, че шмекерувам или изричам лъжи. Това носи голямо удовлетворение.“

Същата година Джон Бурман го наема като консултант по сценария на филма *Екскалибур (Excalibur)*, а през 1982 г. продуцира и режисьорския му дебют *Ангел (Angel)*. Така Джордан се сдобива със съвсем нов набор от изразни средства: „[Като дете] бях страшно запален по Йейтс и Джойс. Те бяха изследвали всеки сантиметър от територията на въображението – от тъканта на ирландския живот такъв, какъвто го познавах. И когато започнах да пиша, носех това наследство на гърба си и то ми тежеше. Киното ми подейства безкрайно освежително именно заради липсата на такива традиции в Ирландия. В началото, когато снимах *Ангел*, трябваше просто да насоча камерата към някой път или поляна и знаех, че никой не е правил това преди мен.“ В *Ангел* Джордан преосмисля безчинствата в Северна Ирландия от времето на „Проблемите“ през очите на млад саксофонист, който става свидетел на жестокото убийство на двама души. Решен да се бори срещу насилието, самият той погубва невинността и идеалите си, като се превръща в безмилостен езекутор.

„Привличат ме истории, в които героите не разбират съвсем мотивите, които се крият зад постъпките им, в които хората се превръщат в нещо друго“, казва Джордан по повод на повестта *Сънят на звяра (The Dream of a Beast)* (1983) и добавя: „Тази история е чиста измислица. И е много лична.“ Проблемите на идентичността, търсенето и загубата на лична тъждественост, трансформацията, неотменно вълнуват автора – от момчетата, които бавно се превръщат в мъже в *Нощ в Тунис*, през фотографа, който доизмисля историята на родителите си – и своето собствено начало, до героите от *Ангел* и *Сънят на звяра*, които постепенно стават чудовища. „Очарован съм от чудовищата и чудовищните хора, от нелогичното и неразумното“, казва Джордан, „(...) вълнуват ме герои, които откриват в себе си неща, за които не могат да дадат обяснение. Не вярвам, че сме изцяло рационални същества. Не вярвам, че е възможно, в който и да било момент, да дадем адекватно обяснение за собственото си поведение.“

Приказното е тема и на следващия му филм, *В компанията на вълци (The Company of Wolves)* (1985) – свободна вариация по темата за Червената шапчица, която авторът пише заедно с Анджела Картър. Както казва Керол Зукер в един свой очерк, приказките представляват „наративна форма, която се занимава с въпросите за личния и социалния произход и предоставя изобилие от културни образи и история на всеки, който, подобно на Джордан, се вълнува от странстванията на идентичността.“⁶ В същото време те позволяват интерпретация, т. е. дават свобода на автора да експериментира, да ги манипулира така, че да служат на творческия му замисъл. „Детските мечти не крият обещание за щастлив край“, прозвучава дълбок мъжки глас в кадър от филма. И това отново ни връща към мимолетната

⁶ Вж. Zucker, Carole. *Neil Jordan*. - In: *Senses of Cinema*, July 2012. [7 September 2013]. <http://sensesofcinema.com/2012/great-directors/neil-jordan/>

идилия на детството от ранните му разкази, към изгубеното при сблъсъка с грапавата действителност от следващите му произведения, към онова, почти „романтично“, както го нарича Зукер, въображение, с което авторът рисува своите „мелодрами“.

Мона Лиза (Mona Lisa) (1986) е първият филм на Джордан, който му носи международен успех. Самият той го определя като „филм за трагедията на мъжете, които разбират жените погрешно“, които „насочват емоциите си във възможно най-неподходящата посока“. „Гледам свой филм дваайсет години, след като е правен, и с изумление откривам колко изобличаващ е в действителност. [*Мона Лиза*] е филм за загубата. С жена ми тъкмо се бяхме разделили, вече имахме две деца – използвал съм всичко това, без дори да го осъзнавам.“ Всъщност филмът разказва историята на дребен мошеник, който след като излиза от затвора, намира работа като шофьор на елитна проститутка. Докато двамата постепенно се опознават, той решава, че е влюбен в нея, а тя – че може да използва влюбеността му, за да постигне скритите си цели. На фона на мрачните, греховни лондонски улици, самотната непрестореност на главния герой изглежда неуместно, но крайно човешка. Тя сякаш се разплисква по тях и ги измива, и наред с разочарованието, финалът носи надежда.

Преди отново да се върне към ноар жанра със своя шедьовър *Игралка-плачка (The Crying Game)* (1992), Джордан прави още три филма – първите два от които снима в Холивуд. Опитът е горчив. Контролът, упражнен от студиото върху продукциите, действа срещу замисъла му. „За мен е важно да работя относително свободно“, обяснява той решението си отново да се върне в Ирландия. Първият филм е фантастичната комедия *Бодър дух (High Spirits)* (1988), където собственик на рушащ се ирландски замък решава да го превърне в туристическа атракция – обитаван от духове хотел. Тъкмо когато гостите се разочароват от неумелите превъплъщения и евтините костюми на обслужващия персонал, се оказва, че в замъка наистина има духове.

Вторият филм, *Не сме ангели (We're No Angels)* (1989) – също комедия – проследява премеждията на двама затворници, докато се опитват да прекосят канадската граница, преоблечени като свещеници. Това е и първият проект, в който Джордан е само режисьор, но не и сценарист.

През 1991 г., обратно в Ирландия, той прави *Чудото (The Miracle)* по сценарий, базиран на негов ранен разказ, изследващ кръвосмешението – едно от най-устойчивите културни табута, „личен филм“, както казва една журналистка, за да получи светкавичния отговор на автора: „Няма нищо лично в него.“

Безспорно най-важният филм в кариерата на Нийл Джордан обаче е *Игралка-плачка*.

Съвсем неочаквано за самия него, филмът се превръща в сензация, когато критиците го обявяват за един от най-добрите филми на 1992 г. Още преди излизането му, Джордан е подготвен за негативни реакции, заради политическото му съдържание. Така и става – във Великобритания филмът е посрещнат студено. „Как е възможно хора, отговорни за толкова жестоки престъпления, да бъдат очовечавани на екрана“, питат възмутените зрители, като визират началото на филма, което показва зараждащото се приятелство между пленен британски войник и един от неговите похитители – член на ИРА. „Проблемът е, че терористите СА хора“, отговаря Джордан, „а не чудовища. Хора като нас.“ Американските зрители, от друга страна, проявяват интерес към някои други от темите, които филмът засяга – проблемите на пола, „какво означава да си мъж, какво означава да си жена, да си британец или ирландец, черен или бял – теми, които всъщност са водещи тук.“ Отново нелогичното, нерационално поведение е това, което вълнува автора – дружелюбния терорист, дружелюбния пленник, любимата на пленника, която след смъртта му става любима на терориста, преди да се окаже, че всъщност е момче.

Повече от десет години след *Сънят на звяра*, Джордан публикува *Изгрев с морско чудовище*. „Тази книга е различна. По-откровена е, стилът е минималистичен, което идва от киното, от историите, в които водещ е наративът.“ След като прекарва известно време в испански затвор по време на Гражданската война, героят се завръща в Ирландия при отчуждения си баща и жената, в която е влюбен, която обаче се съгласява да се омъжи за баща му. „Май винаги пиша за бащи и синове и за отсъстващи майки“, въздъхва Джордан и прави опит да обясни влечението си към морето, което тук играе ролята на посредник в общуването между сина и бащата, заради любовта им към риболова: „Пораснах в близост до тясна плажна ивица в северната част на Дъблин. Чудя се защо ирландските автори не пишат повече за морето. Когато аз самият започнах да пиша, можех да достигна до заключение само ако успеях по някакъв начин да вкарам георите си във водата – стихия, по-голяма от тях самите. Намирах това за красиво. Линията на хоризонта е една от малкото линии в природата, които изглеждат съвършено прави. А морето е място, което обединява спомените с настоящето.“

Същата година Джордан прави и *Интервю с вампир (Interview with the Vampire)* (1994) – завръщане едновременно към свръхестественото и към Америка, където този път си извоюва правото да заснеме филма като независима продукция. Това, разбира се, е филм на ужасите, но вампирите в него едновременно всяват страх и са обладани от такъв. На ужасът е придадена вътрешна форма – лудостта. Вампирът е обречен „да остане такъв, какъвто е, докато всичко край него се променя“; той е изгнаник; скръбта, отчаянието и вината – негови

вечни мъки. Джордан отново разсъждава върху това какво превръща хората в чудовища. Но докато абстракцията му позволява да опипва действителността, без да пострада, следващият му филм *Майкъл Колинс (Michael Collins)* (1996), който пресъздава живота на прословутия революционен лидер, му навлича известни неприятности.

Отзивите са много противоречиви. Във Великобритания обвиняват Джордан, че филмът му легитимира тероризма. „Във вестниците постоянно излизаха статии по темата, полицията идваше вкъщи. Получавах заплахи. Това беше филм за политическото насилие и предизвика страхотен обществен дебат.“ Всеки опит да бъдат представени мотивите, които стоят зад дадена реална проява на насилие, е обречен на провал. Това е неизбежно, първо, защото историята, така или иначе, е съвкупност от често влизаци в конфликт една с друга субективни гледни точки и удовлетворяващо всички страни представяне на конкретно събитие очевидно е невъзможно. Второ, когато предмет на въпросната творба е личност, обвита от годините в плаща на престъплението, с всички банални зловещи асоциации, прикачени към него от традицията, онзи, който повдига плаща, за да види какво се крие отдолу, се превръща в безсрамен нарушител.

Малкият касапин (The Butcher Boy) (1997) от заглавието на следващия му филм е самотно 12-годишно момче, което бавно губи разсъдък си. Джордан пише сценария заедно с Патрик МакКейб – автора на книгата, по която е сниман филмът. Двамата работят заедно и през 2005 г. в *Закуска на Плутон (Breakfast on Pluto)* – отново по книга на МакКейб.

Преди това обаче режисьорът снима *Крайт на аферата (The End of the Affair)* и *Видението (In Dreams)* през 1999 г. и *Добродетелен крадец (The Good Thief)* през 2002 г.

Първият филм е адаптация по романа на Грeъм Грийн. Критикът Филип Френч започва статията си за филма във в. „Обзървър“ с изречение от самия Грийн, което той пише през 1937 г. по повод на някакъв нашумял британски филм. „Предмет на филма е сексуалната страст – с която, за всеобщо учудване, киното рядко се занимава – и отношението към нея е съвсем зряло: слава богу, любовта въобще не е замесена.“ Всъщност религиозните елементи в *Крайт на аферата* доминират на фона на сексуалната страст. „Като дете бях много религиозен“, казва Джордан. „В училище набирах желанието за семинарията. Искях да стана свещеник, но майка ми съвсем разумно отказа да ме пусне.“ Въпреки, че по-късно вярата му „просто изчезва“, той продължава да търси други обяснения на загадките на съществуването. В следващия му филм „Видението“ например, жена вижда насън престъпления, преди те още да са извършени.

„Добродетелен крадец“ разказва историята на застаряващ, пристрастен към наркотиците комарджия, който все още се надява, че може да изкупи греховете си.

Заглавието е много любопитно⁷ – то едновременно препраща към разбойника, разпънат на кръста до Христос, който се разкайва за делата си пред него и бива спасен, и към добрия, т. е. опитния, сръчния, изкусния крадец. Подчинен на заглавието, сценарият предлага съответните обрати.

„Писането на сценарии става бързо“, обяснява Джордан. „Когато пишеш сценарий, знаеш, че това не е краят. И че хората ще го видят. Че ще влязат в киното и няма да мръднат оттам до финала. Докато с книгите е различно – зачиташ я, затваряш я, слагаш я настрана, връщаш се към нея след шест месеца – или пък въобще не се сещаш къде е.“ Джордан споделя, че за него писането е мъчение, а киното – удоволствие, че романите налагат „изолация, дълги самотни периоди от време, внимателно обмисляне на думи и на решения; спускане навътре в себе си. Режирането, от друга страна, изисква от теб да бъдеш общителен, да можеш да ръководиш и да разпределяш задачи, да решаваш на момента.“ Как се справя тогава? „Чувствам се като шизофреник. Когато пишех *Сянка*, трябваше да спра всичко останало. Не вдигах дори телефона, не се срещам с никого. Това продължи около година. Накрая филмите много ми липсваха.“

*Сянка (Shade)*⁸ излиза през 2005 г., десетилетие след *Изгрев с морско чудовище*. Това е „нещо като готически роман“, чието действие се развива край устието на река Бойн, където Джордан често прекарва летата си като дете и което сега е изчезнало под камари бетон. Всяко устие обаче е „като гробище: с времето се превръща в склад за останки, мидени черупки, скелети и рибени кости.“ Мястото запечатва и спомените на убитата главна героиня – след жестоката ѝ смърт, духът ѝ продължава да броди във времето на собствения си отминал живот. „Религиозен като римляните“, казва авторът, „в моя свят духовете са навсякъде, но няма Бог.“

Джордан отново среща Патрик МакКейб в *Закуска на Плутон*, в който един изоставен от семейството си младеж впоследствие бива отхвърлен и от обществото на съгражданите си, заради своята непокорност, откритата си травестизъм и аполитичността си. „Ако приемем, че *Малкият каспин* е история за погубването на детската невинност, то тогава *Закуска...* е за запазването на чистотата, въпреки онова, което ни се случва“, обяснява Патрик МакКейб. „Всъщност и двата филма са за съзряването“, намесва се Джордан, „за детството и юношеството в малък ирландски град. И двата, по някакъв странен начин, са за герои, които отказват да пораснат. Франси, *Малкият каспин*, завинаги остава дете. А в *Закуска...*, според мен, Котето, младият Патрик, отказва да позволи невинността му да бъде унищожена. В този смисъл и двата филма са за хора, които така и не порастат, само че единият става

⁷ Срав. *The Good Thief* – в българския превод двусмислието е изгубено.

⁸ *Сянка* е единствената издадена на български език книга на Нийл Джордан. Преводът е на Иглика Василева.

крвожаден и жесток, а другият успява да се спаси. (...) Затова исках да направя филма. Всичко в *Малкият касатин* вещаеше мрак и апокалипсис, и кръв, а тук героят сам превръща живота си в цветна приказка. Не става дума за фантазии или за мечти – той буквално заживява в приказен свят – това е неговият отговор.“ *Закуска на Плутон* е един от най-ведрите филми на Джордан, в него има добрина. „Ще ми се да правя филми за щастливи хора, но темата е твърде скучна. Липсва драматично напрежение“, казва той.

След *Закуска на Плутон*, Джордан отново снима филм в Холивуд – *Другата в мен* (*The Brave One*) (2007). „Прочетох сценария и в него открих нещо първично и неудържимо. Някаква нечестива енергия, която много ми допадна.“ Гневът на главната героиня изведнъж се отрицва, за да задвижи филма. Когато съпругът ѝ е убит при нападение, след което самата тя едва оцелява, героинята решава да отмъсти, за да възстанови изгубеното равновесно положение на относителна справедливост в света такъв, какъвто го е познавала преди (тема, която занимава режисьора още в *Ангел*). Както отбелязва Керол Зукер, филмът донякъде възприема митологичните стереотипи – абсолютното зло, смелия герой, неизбежното насилие, с което смелият герой ще изчисти света от абсолютното зло. Но подобна цел, разбира се, е непостижима. Тя изглежда възможна само през очите на травмата и не води до нищо друго, освен до загуба на човечността.

В основата на следващия филм на Джордан, *Ондин* (*Ondine*) (2009), лежи друг мит. „Снимал съм толкова много неща за жестокостта и насилието в Ирландия – истории за наказание и непростими постъпки, че просто ми се прииска да направя нещо изящно, като ранните приказки на Йейтс и Лейди Грегъри, които са ужасно инфантилни, ужасно романтични и много красиви.“ Той не случайно споменава Йейтс. Още съвсем млад, ирландският писател (също родом от Слайгоу) издава сборник със събрани от него ирландски приказки. В една от тях млад рибар хваща в мрежата си жена от морето и се жени за нея, но накрая тя отново се връща в морето. Джордан използва тази приказка в *Ондин*.

През 2011 г. е публикуван последният засега роман на автора – *Припознаване* (*Mistaken*). Това е готически роман, който използва класическата тема за двойника, за да разкаже историята на две момчета от Дъблин, които поразително си приличат. „Може би всеки от нас си мисли, че животът му е щял да протече по съвсем друг начин, ако в някакъв момент е поел по друг път и че някъде по света има някой точно като него, чието положение обаче е различно – незначителни на пръв поглед разлики, които обаче правят живота му далеч по-щастлив.“ „Във Финикс, Аризона, живее друг Нийл Джордан, също роден през 1950 г., който в момента излежава присъда за компютърна измама или онлайн кражба на идентичност или нещо такова“, добавя авторът. И като че ли това е, което вълнува Джордан

– потенциалът на собствения живот и изборите, които бавно го ограбват. „Знаете ли, когато достигнем определена възраст, започваме да гледаме на себе си като на корабкрушенци. Направо не е за вярване как сме успели да преодолеем всички препятствия, които сами сме поставили пред себе си – защото обикновено е точно така.“

Следващият филм на Джордан, *Византион (Byzantium)* (2012), отново е история с вампири – както *В компанията на вълци*, *Интервю с вампир* и донякъде *Припознаване*, където в къщата, съседна на тази на един от двамата герои, „някога е живял Брам Стокър“. Във *Византион* две жени–вампири – майка и дъщеря, пътуват от място на място в продължение на двеста години, като се опитват да съчетаят екстравагантните си навици с воденето на обикновен живот. Дъщерята е измъчвана от вина и изтощение и държи майка си отговорна за тежкото им положение. От своя страна пък, майката отчаяно се стреми да осигури приличен живот на дъщеря си, но в желанието си да я предпази от всичко лошо, я държи настрана и от нещата, които придават стойност на живота. Както и друг път, Джордан показва, че вампирската природа на героите му не прави проблемите им по-малко човешки.

Семейните взаимоотношения са основна тема и на филма, по който работи в момента – телевизионния сериал *Борджиите (The Borgias)* (2011–) за съдбата на прочутата средновековна фамилия. „За мен това е история за властта. И за взаимодействието между властта и религията – това исках да изследвам, това ме привлече към проекта, затова исках да се заема с него. (...) Исках да покажа на какво са готови хората, за да се сдобият с власт, как тя ги променя и как трябва да се прикриват, за да се докопат до нея.“ „Католиците са разполагали с изповедта, тази велика институция. Можели са да се изповядват – да съгрешават на воля, а на следващия ден да признаят греховете си и да бъдат пречистени“, спокойно споделя Джордан по време на един разговор за ужас на интервюиращия. „Докато растях в католическа Ирландия, това беше едно от нещата, които намирах напълно възхитителни. Как светът ти може да е едновременно изпълнен с толкова вина и с толкова средства за изкупление.“

„Карате ме да ви кажа повече за себе си, но всъщност не прекарвам кой знае колко време в подобни размисли“, казва Джордан на Ариел Ливи. „Може би не ми харесва. Що за човек съм, имам предвид. Питам се какво трябва да правя с живота си. Но всъщност вярвам, че животът ми е това, което правя. Затова по-скоро се питам как да правя по-добре това, което вече правя. Страхувам се, че не съм достатъчно добър. Или че по-скоро се старая да се придържам към представата си за това какво правят филмовите режисьори или писателите, отколкото към това какво самият аз трябва да правя. Може би не вярвам, че съм добър.“

Понякога. Но това е напълно нормално, нали? Съмнението е хубаво нещо. А действителността може да бъде толкова разочароваща. Понякога. “

„Филмите, които правя, са за желанието“, замислен казва той в отговор на предишен въпрос и отправя поглед към морето. „За хората, които отчаяно търсят съвършенството там, където не могат да го открият.“

И това странно напомня за историята, която британският войник разказва на своя похитител в *Играчка-плачка*. Според нея, скорпионът помолил жабата да го пренесе през реката, но тя отказала, защото се изплашила, че може да я ужили, докато са във водата. Той обяснил, че ако го направи, и двамата ще се удавят. Жабата помислила малко и се съгласила. Но когато влезли във водата, скорпионът наистина я ужил. Докато потъвали заедно, жабата го попитала: „Защо го направи? А той отговорил: „Защото такава е природата ми.“

Белетристика:

Нощ в Тунис (1976)

Миналото (1980)

Сънят на звяра (1983)

Изгрев с морско чудовище (1994)

Сянка (2005)

Припознаване (2011)

Филмография:

Ангел (1982)

В компанията на вълци (1985)

Мона Лиза (1986)

Бодър дух (1988)

Не сме ангели (1989)

Чудото (1991)

Играчка-плачка (1992)

Интервю с вампир (1994)

Майкъл Колинс (1996)

Малкият касатин (1998)

Видението (1999)

Краят на аферата (1999)

Добродетелен крадец (2003)

Закуска на Плутон (2005)

Другата в мен (2007)

Ондин (2010)

Борджиите (2011–2012)

Византион (2012)

Заклучение

Краят ни връща в началото – при отношението автор-преводач. В творчеството си авторът използва другото, за да филтрира през него собствените си емоции. Сюжетите, героите си той заема от своята действителност – дори фантастичното е възможно само през логиката на вече съществуващото, така че с „другото“ всъщност просто маркираме онова, което не е непосредствено налично, което трябва да бъде създадено (отново, условно). След това остава само емоцията – онзи „порив“, за който споменахме в началото, да раздвижи буталата на големите сюжети-модели, докато заработят на пълни обороти и на свой ред завъртят в различни посоки всеки малък герой. Какво тогава остава на преводача, оставен да манипулира тази машина, освен да разгледа по-отблизо устройството ѝ, да тръгне по обратния път и да стигне до източника? За това отношение се говори малко, но то е там, редом с граматиката и стилистиката – и не е по-малко валидно, както ми се струва, просто по-рядко аргументирано в изложенията по темата. Тази теза се опита да съживи Автора.

Библиография

Официален правописен речник на българския език. София: Просвета, 2012.

Barra, Allen. Neil Jordan explains why vampires are tragic. - In: Salon, 7 July 2013. [14 September 2013]. http://www.salon.com/2013/07/07/neil_jordan_explains_why_vampires_are_tragic/

Bedell, Geraldine. *Back to his old haunts*. - In: *The Observer*, 9 May 2009. [7 September 2013]. <http://www.theguardian.com/books/2004/may/09/fiction.features>

Bluestone, George. *Novels Into Film*. Second Edition. Fourth Printing. Berkeley: University of California Press, 1957, 1968. [31 August 2013]. http://books.google.bg/books?id=mCMLi5Yd1K0C&printsec=frontcover&hl=bg&source=gbs_ge_s ummary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Brace, Marianne. *Neil Jordan: the writing game*. - In: *The Independent*, 14 January 1995. [7 September 2013]. <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/neil-jordan-the-writing-game-1567996.html>

Chua, Lawrence. Neil Jordan. - In: Bomb, Winter 1993. [14 September 2013]. <http://bombsite.com/issues/42/articles/1613>

Coffey, Edel. *Neil Jordan: 'People want to know too much about me...'*. - In: *Irish Independent*, 7 January 2007. [7 September 2013]. <http://www.independent.ie/lifestyle/neil-jordan-people-want-to-know-too-much-about-me-26611848.html>

French, Phillip. *Bitter and Twisting*. - In: *The Observer*, 13 February 2000. [12 September 2013]. <http://www.theguardian.com/film/2000/feb/13/philipfrench>

Gibbons, Luke. *Framing History. Neil Jordans' Michael Collins*. - In: *History Ireland*, Spring 1997, pp. 47-51. [12 September 2013]. http://www.iisresource.org/Documents/Gibbons_Framing_History_Collins.pdf

James, Caryn. *Double Take*. - In: *The New York Times*, 3 February 2012. [13 September 2013]. <http://www.nytimes.com/2012/02/05/books/review/film-director-neil-jordans-novel-mistaken.html>

Jordan, N. *Night in Tunisia*. London: James Murray (Publishers), 2004.

Lessing, Gotthold Ephraim. *Laocoon: An Essay upon the Limits of Painting and Poetry*. Ellen Frothingham, transl. Boston: Roberts Brothers, 1887.

Leve, Ariel. *Neil Jordan*. - In: *The Sunday Times Magazine*, 8 January 2006. [7 September 2013]. http://www.arielleve.com/st_interviews/neiljordan.html

Maguire, John. *Interview: Neil Jordan & Pat McCabe*. - In: *The Rocky Mountain News*, January 2006. [7 September 2013]. <http://maguiresmovies.blogspot.com/2006/01/interview-neil-jordan-pat-mccabe-rocky.html>

McGrath, Patrick. *Mistaken by Neil Jordan – review*. - In: *The Guardian*, 15 January 2011. [13 September 2013]. <http://www.theguardian.com/books/2011/jan/15/neil-jordan-mistaken-review>

Mitchell, W. J. T. *Word and Image*. – In: Robert Nelson and Richard Shiff. *Critical Terms for Art History*. Chicago: University of Chicago Press, 1996. [1 September 2013].

<http://faculty.washington.edu/cbebler/teaching/coursenotes/Texts/mitchellWordimage.html>

Monaco, James. *How To Read a Film*. Third Edition. New York: Oxford University Press, 1977, 1981, 2000. ISBN 0-19-503869-X.

Neil Jordan, Academy Award Winner, on the Surprise in the Crying Game, YouTube video, 3:59, posted by hudsonunionsociety, 27 May 2010. [10 September 2013]

http://www.youtube.com/watch?v=JxkY_T5M01o

Neil Jordan: Career In Four Minutes, YouTube video, 4:59, posted by Total Film, 31 May 2013.[8 September 2013] http://www.youtube.com/watch?v=_tiGzfKZNrI

Rafferty, Terrence. *Neil Jordan's Possible World of the Impossible*. - In: *The New York Times*, 28 May 2010. [13 September 2013].

http://www.nytimes.com/2010/05/30/movies/30jordan.html?pagewanted=all&_r=0

Stam, Robert and Alessandra Raengo, ed. *A Companion to Literature and Film*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004. ISBN-13: 978-0-631-23053-3.

Zucker, Carole. *Neil Jordan*. - In: *Senses of Cinema*, July 2012. [7 September 2013].

<http://sensesofcinema.com/2012/great-directors/neil-jordan/>

<http://www.imdb.com/>

Пясък⁹

Нийл Джордан

Копитата на магарето бяха като ноктите на сестра му – дълги и заострени. С изключение на краищата, които бяха нацепени и груби, а не изящни и твърди.

Беше го яхнал и се опитваше да го накара да помръдне. Усещаше гръбнакът на магарето да опира в костта между краката му. Усещаше хълбоците – две меки потни възглавници под коленете и бедрата му.

Заби пета в единия хълбок и магарето направи няколко крачки напред.

– Престани да вдигаш пясък! – извика сестра му. Звучеше раздражена.

– Ако спра, ще дойдеш ли да плуваме? – попита той.

– Ох, просто престани!

– Няма пък!

Той отново ритна магарето, макар че се страхуваше от думите на сестра си. Когато тя говореше, му се струваше, че знае толкова повече от него. Като лосиона ѝ против слънце и навика ѝ да лежи върху плажната им кърпа със затворени очи. Той чувстваше, че някъде дълбоко в себе си знае толкова, колкото и тя, но щом се опиташе да го каже, така и не намираще думи.

– Ако още веднъж ритнеш пясък към мен...

– Добре, де – отвърна той. – Добре.

Сложи ръце на врата на магарето и се зачуди как да слезе с достойнство, с част от нейното достойнство. Загледа се в тъмносиньото море и светлосиньото небе и продължи да мисли за това. Тогава чу нещо далече зад гърба си. Вик. Обърна се, както беше на магарето, и видя някой да тича по дюните и да маха с ръце.

Свлече се набързо, без достойнство. Припомни си калайджиите. Знаеше, че повечето магарета са собственост на калайджии. Погледна към това магаре – беше все така равнодушно, копитата му се извиваха над белия пясък.

Фигурата се приближаваше, като тичаше с някаква особена зряла устременост. Но това не беше зрял човек, а момче, не много по-голямо от него. Момчето прекоси тревата и сега краката му вдигаха пясък във въздуха. Беше съвсем голо. Държеше ботуш в ръка и при случай покриваше с него слабините си.

Но през по-голямата част от времето не можеше да ги скрие, тъй като мятеше ръце,

---

⁹ Преводът е правен по: Jordan, N. *Night in Tunisia*. London: James Murray (Publishers), 2004.

докато бягаше. Тогава момчето как видя голата фигура – по-малка от него, но по-силна и много по-мургава, забави ход и спря. Видя задъханата отворена уста и очите – бдителни като неговите, но по-стари и по-гневни, отколкото неговите някога вероятно са били. Мургавата голота стигаше до кръста и се превръщаше в сивкаво-белезникава голота. Ботушът сега стоеше неизменно пред окосмената част.

– Това магаре е мое. Пусни го!

Веднага го направи. Не защото се страхуваше, а той се страхуваше, а защото беше готов да направи всичко, което тези очи поискат от него. Погледна към обувката, която не успяваше напълно да скрие къдравите гневни косми и органа на момчето. Погледна към сестра си. Тя гледаше в обратната посока изчервена, гръбът ѝ беше изпънат сковано в синия бански костюм.

– Следващия път ще получиш ей това!

Пред лицето му се стрелна малък кокалест юмрук. Зад юмрука бяха очите – млади като неговите, но с множество древни бръчици наоколо.

– Добре – отговори той. Опита се да не прозвучи като понесъл поражение. А калайджията се врътна и дръпна магарето след себе си за орделите косми по шията.

– Не мога да повярвам! – каза сестра му.

Този път той се изчерви. Калайджията беше стигнал до дюните и още дърпаше магарето. Задникът му се поклащаше, докато вървеше – две бели петна на фона на мургавото му слабо тяло.

Почувства се отговорен за тази голота. Почувства, че може да намрази сестра си, задето го държи отговорен за нея.

– Не мога да повярвам! – повтори тя. – Какви хора има само!

Усети, че думите ѝ бяха неискрени, че ги беше чула от възрастните. Тялото ѝ сега беше превито напред към свитите колене, а ръцете ѝ лежаха върху коленете с опряна на тях брадичка. Клепачите ѝ бяха спуснати надолу – не бяха затворени, но напълно го изолираха. Искаше да се извини, но очите ѝ лежаха между него и думите му. В този момент наистина я мразеше. Мразеше я много първично, искаше му се да я разкъса – както човек разкъсва опаковките в играта „предай пакета“¹⁰, за да види какво има вътре. Не знаеше дали ще мрази по същия начин онова, което беше вътре.

– Джийн... – подхвана той, но тя се обърна по корем без да го погледне и изложи

---

¹⁰ Популярна игра, в която пакет с награда, увит в много хартиени опаковки, се предава между участниците на фона на музика. Когато музиката спре, участникът, който държи пакета, разкъсва една от опаковките. Играта свършва, когато е махната и последната опаковка и наградата е спечелена. – Б. пр.

дългия си гръб на слънцето.

Той чу как някой се провикна и се обърна, доволен, че се измъква от ситуацията. Видя калайджията да му маха долу от дюнните и да крещи нещо, което не можеше да чуе ясно. Явно беше нещо неотложно, щом мятеше така ръце на фона на небето. Затова той тръгна натам, въпреки че се страхуваше, и остави сестра си, отпуснала страна на ръцете си.

Докато вървеше, калайджията пред него ставаше все по-голям и ръкомахането постепенно престана. Момчето усети горещия пясък под босите си крака, а после и тревата, която свиреше край прасците му. Тогава застана пред него с ръце на кръста и зачака той да приближи. Сега беше обут в твърде големи за него мъжки панталони.

– Искаш ли да пояздиш магарето?

Той кимна мълчаливо.

– Давам ти половин час с магарето за половин час със сестра ти.

Момчето се разсмя при мисълта да размени сестра си за магарето. Калайджията също започна да се смее и от това момчето се разсмя още по-шумно – силен смях, който премина през тялото му и стегна мускулите на корема му. Смахът на калайджията беше по-мек, по-учен. Момчето чу това и спря, погледна сините очи, които се бяха сбръчкали някак съучастнически и продължаваха да се смеят. И отново се разсмя със смеха, който така обичаше – както понякога се смееше в присъствието на смеещи се възрастни. Шегата беше преминала в друга шегата, шегата, която не разбираше, което обаче я правеше още по-смешна.

Тогава калайджията внезапно замлъкна. Събра ръце, за да направи стреме, и ги протегна напред.

– Давай!

Ръцете му бяха мърляви и набраздени, и се лющеха. Момчето се подчини. Отваряше кутия, за да пусне навън ветровете. Разбираше и в същото време не разбираше. Постави левия си крак в стремето от лющещи се ръце и се метна на магарето, кракът на калайджията ритна магарето и то побягна.

Той стискаше врата му, беше уплашен и въодушевен. Не знаеше, че магаретата могат да препускат така – копитата му думкаха бързо по тревата, а гръбнакът му беше като твърда преграда, която се блъскаше в слабните му. Притисна глава о врата на животното и го чу как диша гневно и сърдито, как думка с копита. Коленете му стиснаха здраво издутия корем, а ръцете му, хванати под врата, се изпотиха и покриха с лиги от отворената уста на животното. Стискаше очи и в мрака зад клепачите си видя да изплува нещо още по-мрачно, да се извива и отново да се оттегля.

Тогава магарето спря. Той се праметна през главата му и падна на земята. Изръси се с

все сила, зарови буза в тревата по дюната и чу сестра си да изпищява, ясен писък, ясен като сребро.

Магарето беше провесило глава, а страните му се надигаха и се отпускаха мощно. Между краката му висеше черен израстък, който се надигаше и отпускаше заедно с тях. Писъкът все още отекваше в съзнанието на момчето. Ясен и сребърен писък, който му подсказваше нещо, подобно на отражението на слънцето в морската вода. Той хукна.

Тичаше по-бързо от магарето. Видя зелените дюни, после белия пясък, после ясносиния бански костюм на сестра си и мургавия загорял гръб. Буци пясък се разхвърчаха наоколо, когато се хвърли върху гърба.

Усети голите рамене под ръката си. След това усети как раменете се извъртяха и как здравото тяло го натисна надолу, усети нещо горещо и твърдо върху корема си. Налагаха се взаимно с юмруци по лицата, докато той не пое един силен удар, а после и още един, и тогава и двамата, сякаш по взаимно съгласие, се укротиха. Остана легнал на земята, докато не осъзна, че горещите твърди слабини на другото момче опират в корема му, и не се отдръпна. Погледна нагоре към сестра си. Тя беше хванала главата си с ръка, а с другата покриваше голата кожа над банския си костюм. Чу как пясъка прошумоля и калайджията се изправи на крака.

– Мислех, че ще правим размяна. – По съсухрената му уста имаше петно от кръв. Наведе се напред все едно щеше да нанесе нов удар, но в последния момент разко промени посоката на ръката си и вместо това се почеса по косата зад ухото. Момчето подскочи. Той се ухили.

– Само те пробвах – каза. А после вдигна изсулените си панталони и тръгна към тревата.

Когато стигна дотам, се обърна.

– Повече няма да видиш магарето ми – извика той. И се подсмихна безкрайно саркастично. – Освен ако нямаш друга сестра. – И отново се обърна и тръгна през тревата към магарето.

Тя плачеше, дълбоки задъхани ридания.

– Нали няма... – подхвана той.

– О, и още как! – прекъсна го тя. – Всичко ще им кажа...

Но момчето знаеше, че щеше да я е срам. Взе кърпата ѝ и лосиона против слънце и се отдалечи. Беше забравил омразата си. Мислеше за магарето, за олющените ръце на калайджията и гърдите на сестра си. След малко се обърна.

– Престани да ревеш! Нищо не е станало.

Ръцете му още бяха влажни от лигите на магарето и по тях беше полепнал тънък слой пясък. Когато размърда пръстите си, той прошумоля, зашепна, запя.

Нощ в Тунис

Нийл Джордан

И тази година наеха зелената къща. Тя отново беше там, по-възрастна от него и далеч по-покварена. Видя я на белите столове до тенис корта и отново при дюните зад него, а по-късно и близо до петнайсети дупка, в долната част на игрището за голф при устието на река Бойн. Всеки път я виждаше по здрач, когато на особената светлина изглеждаше сякаш застинала в някаква вечност, застинала вечна тишина, някак си изпълнена с години. Би трябвало да е вече на седемнайсет, след като той беше на четиринайсет. Беше напълняла; у нея имаше нещо, което напомняше уморена жена, но и нещо момичешко, което възрастните наричаха налудничаво. Сякаш между пръстите си държеше почти изгоряла цигара, без да забележи. Чу хората да си шушукат за нея още щом дойде, разбра, че по китките под разръфаната ѝ блуза имало белези. Но и да не беше това, пак щяха да я обсъждат, понеже баща ѝ беше пияница и прекарваше много време в Англия. Понеже живееше в зелена къща, направена от гофрирана ламарина. Дори не къща, а бунгало, като онези, които хората от града строяха, за да приемат туристи през лятото. Само че тя живееше в него през цялата година.

~

Това лято и те наеха зелена къща, също от гофрирана ламарина. Този път я наеха за два месеца, заради работния ангажимент на баща му – последния, казваше той, защото в света на шоуизпълнителите вече нямало място за духови музиканти като него. Сега двете тесни спални помещения бяха разпределени другояче – сестра му взе малкото, защото вече трябваше да се преоблича насаме, а той и баща му си поделиха по-голямото, където преди две години спяха със сестра си. Всяка вечер баща му вземаше тенор саксофона и отиваше в Мозни да свири с други шестнайсет души за възрастните двойки, които още помнеха големите оркестри от четирийсетте. А той оставаше сам със сестра си, чието желание да говори намаляваше колкото повече нарастваха гърдите ѝ. С алт саксофона, на който баща му казваше, че може да се научи да свири, когато премине увлечението му по елементарните песнички. С китарата, на която свиреше често, като че ли напук на алт саксофона. И с пианото с няколко счупени клавиша, на което подрънкваше от време на време.

Когато дъждът падаше по металния покрив, къщата пееше, и това му напомняше за зеления тенекиен барабан, който имаше като дете. Сякаш беше вътре в него.

~

През първите три дни обикаляше наоколо със сестра си, която се държеше сдържано и прилично. Между гофрираните къщи криволичеше гудрониран път, който водеше до тенис корта. Пътят вечно беше покрит с пясък, който подскочаше във въздуха, докато ходеха. Веднъж я срещнаха там – екзотична разчорлена птица, с дълга жълта жилетка, която ѝ стигаше до коленете и покриваше роклята ѝ, ако изобщо носеше. Докато я подминаваха, той спря и я погледна. Краката ѝ вдигаха пясък, очите ѝ не го видяха, бяха подути и очертани с черен молив. Стана му обидно. Спомни си как през един следобед преди три години тримата лежах заедно на игрището за голф, помнеше жегата, неосъзнатата голота, тревата под гърбовете им.

– Защо не я спреш? – попита той сестра си.

– Защото така – отговори тя. – Така.

~

Здрачът го хипнотизираше. Баща му излизаше късно следобед и до завръщането му по мръкнало, той очакваше здрача, наблюдаваше го внимателно, вкусваше от него така, сякаш беше някакво тайнство. Нюансите на избледняващата светлина; синьото, сякаш всмукано в тънка линия отвъд морето и превърнато в онова, което учебниците по математика наричат безкрайност; мрачът, падащ като камък. Гледаше дългите сенки на дюните по брега, дългите сенки на стълбовете с провиснали по тях тенис мрежи на гудронираните кортове. Гледаше сестра си, докато се разхождаше пред погледите на малко по-големи от него момчета. И понеже се размотаваше наоколо по здрачаване, пък и дълго след това, той започна да движи с тях, висяха заедно по поляните зад клуба, а пламъчетата на цигарите им и смехът им пронизваха тъмнината. Свиреше им всички популярни мелодии на раздрънканото пиано в клуба и така навакса за разликата във възрастта. Свиреше и гледаше, без да смее да говори много, слушаше шегите и приказките им за момичета – най-мръсни, когато ставаше дума за нея.

~

Смееше се заедно с тях с онзи специфичен тънък смях, който можеше да прекъсне, когато си

поиска.

~

В морето имаше сал, до който често плуваха. Кожата му беше светла, ръцете слаби, адамовата му ябълка едва се забелязваше и изпод дрехите му не стърчаха косми, но въпреки това се събличаше и плуваше до сала заедно с тях. Прекарваха там по цели дни, докато слънцето обгаряше гърбовете им и примамваше капчици смола по повърхността на дъските. Ако мърдаха много, по телата им се забиваха дървени тресчици. Затова предимно се излежаваха мудро по корем и случайните им ерекции оставаха скрити под тях, докато наблюдаваха процесията на живота по плажа.

~

Баща му се дразнеше като слушаше какво свири.

– Дразня се – казваше той, – защото можеш да станеш наистина добър!

Но той беше настроен отмъстително и свиреше непрекъснато, дори припяваше безвкусните куплети. Ще разкажа на луната, пееше той, как играта често свършва със сълзи. И завършваше, нека тя да обясни.¹¹

– Защо не я заговориш? – попита сестра си, когато пак се разминаха с нея. Беше седем и вече се смрачаваше.

– Защото така – отговори тя, – така пък.

Той обаче се обърна. Видя я надолу по пътя, жълтата ѝ жилетка се издуваше като раковина покрай пълнеещите ѝ бедра.

– Рита – провикна се той, – Рита!

Тя се обърна. Гледа го безизразно за момент, а след това се усмихна, големите ѝ нацупени устни се извиха подканващо, както всеки път, когато някое момче извикаше името ѝ.

~

Той седна пред счупеното пиано. Светлината гаснеше над игрището за голф, романът, който

---

¹¹ Текстът е от песента “The Crying Game” на Джеф Стивънс, изпълнена за първи път от Дейв Бери през 1964 г. – Б. пр.

четеше сестра му, лежеше обърнат на дървената маса. Тя беше отгътък в стаята си, чу как обувките ѝ се блъснаха в тънката дървена преграда. Чу шумоленето на памук и найлон, а когато то за момент заглъхна, бързо стана от пианото и отвори вратата. Тя ахна учудена и придърпа роклята от купчината с дрехи в краката си, за да се покрие. Той отново я попита дали си спомня, тя отговори, че не помни, и така се изчерви от срам, че на него му дожаля и отново затвори вратата.

~

Морето се движеше като тъкан, но сякаш беше направено от стъкло. Издигаше се и се вълнуваше, но блестеше силно и ярко. Той мислеше за тъкан и стъкло и се опитваше да ги съчетае в едно. Тъкан от стъклени нишки или милиони преплетени огледала. Забеляза, че светлината на здрача се повтаря или връща назад рано сутрин.

~

Реши да зареже сестра си и да отиде при тях, при дързостта, на която се учеха, при леещата се от транзисторите музика, която я подхранваше. И странната меланхолия на зрялостта, която скоро щяха да възседнат и да подкарат като хонда по път с единствена непрекъсната линия, без цел и без избор. В свободните си вечери, баща му вадеше своя стар „Селмър“ – любим талисман, който сега беше дори по-лъскав, отколкото в деня, когато го купи. Той сядаше и акомпанираше, докато баща му свиреше прав „Онова специално чувство“¹², „Такъв, какъвто си“¹³, класически заглавия, мелодични украшения и вмъкнати ноти, които вероятно са впечатлявали навремето, но които беше повтарял прекалено често и вече беше прекалено стар да промени. За да достави удоволствие на баща си, той затваряше очи и просто свиреше, без да обръща внимание как и какво свири, а баща му спираше и заслушан го оставяше да продължи сам. Понякога поглеждаше и улавяше особен поглед в заслушаните му очи – саркастичен, тъжен и нежен, удоволствието, което изпитваше от уменията на сина си, помрачено единствено от ясното съзнание за това, колко малко значеха те за него. Този поглед го вбесяваше и той натискаше някой грешен клавиш – нарочно, за да развали всичко. Тогава тъгата в очите надделяваше над сарказма и той се разкайваше за стореното, но не задълго.

---

¹² „That Certain Feeling“ е песен на Джордж и Айра Гершуин от 1925 г. – Б. пр.

¹³ „All The Things You Are“ е песен на Джеръм Кърн и Оскар Хамершайн II от 1939 г. – Б. пр.

~

Скоро разбра, че също като него и те си нямаха доверие един на друг и се поотпусна. Научи се да обръща мълчанието си в поза. Слушаха го как свири и го разпитваха за сестра му. Лежаха заедно на сала и гледаха жените по брега, очите им се взираха така усилено, че многобройните форми на плажа се превръщаха в една единствена, неделима. Пясъчните дюни, дори празният клуб, ставаха несъществени. Лежат по корем върху топлите дъски, слънцето жари гърбовете им с изтощителна свирепост. До тях – гърмящият транзистор, пренесен дотук в пластмасовата си чанта. На плажа – тя, неделима, с жълтата жилетка, ослепително ярка върху тялото ѝ дори в най-горещите дни. Забеляза, че е напълняла, откакто беше дошъл. Върху топлите дъски под тях пишките им се движат бясно. Тя живее в бунгалото през цялата година.

~

Стая с две легла – това на баща му до вратата и неговото под прозореца. Вълнисти метални стени. Луната е като вода по ръцете му, леглото до него е празно. Входната врата се отваря, долавя се шум – баща му поставя калъфа на саксофона на пода. Очите му са затворени, баща му се съблича в тъмното, пъха се в леглото по дълги долни гащи и потник. Тялото, което е познавал през целия си живот, старо и до известна степен обичано, но за разлика от „Селмър“-а – вече не така лъскаво. С годините инструментите стават все по-добри, казваше той. Сега дъхът му стърже въздуха, стърже повърхността на морето, заспива.

~

Високото слабо момче допря уста до отвора на презерватива и го наду. Той се разтегна и заприлича на грамадна луковица с малко мехурче на върха.

– Става му! – каза той.

Имаше тъмна къдрава коса и тъмни избръснати страни с куп малки пъпчици там, където се бръснеше. Пъпчиците се простираха от ушите надолу, сякаш поръсени с пиперница. Очите му също бяха тъмни и винаги леко притворени.

– Ще го пуснем да доплава до Англия – обяви той, – за да си намери там достатъчно голяма слива.

Гледаха го как се поклаща в морето, носен напред-назад от вълните. После с един порив вятърът го пое и го отнесе, снишаваше се, плъзгаше се по повърхността на водата и отново се издигаше, а мехурчето сочеше към небето.

~

Остави зад себе си плажа и презерватива, пътуващ за Англия. Докато вървеше над брега, отдалеч видя на тенис корта жълтата жилетка. Сега седеше на белите седалки от ковано желязо с ръце между коленете и я наблюдаваше как играе.

Тя стоеше на място, в центъра на корта, като едва поглеждаше противника си. Удряше всяка топка чисто и мързеливо, а ракетата ѝ дрънваше стегнато – звук, който, както той добре знаеше, ракетите издаваха само при добър удар. Помисли си, че човек и да не я познава, като я гледа така отегчена и спокойна, ще се досети, че през цялата година живее във ваканционно селище с тенис корт. Единствената следа от усилие у нея бяха потните капчици покрай устните ѝ и стърчащите руси къдрици на челото ѝ. Когато от време на време мъжът, с когото играеше, успяваше да запрати бялата топка към страничната линия, тя въобще не си правеше труд да я гони. Оставяше я да подскача немошно към оградата.

Пред очите му непознатият тантурест мъж губеше по три топки за всяка спечелена. Правеше му удоволствие да наблюдава дебелака в бяло, който падаше от отегчена тинейджърка в обувки с провиснали токчета. Тогава видя как тя хвърли поглед нагоре, хвърли ракетата на земята и се отдалечи от корта. Бялата топка се търкулна към оградата.

Седна до него. Не го погледна, но му заговори сякаш бяха държали постоянна връзка през тези три години.

– Ти играй с него. На мен ми писна.

Той отиде на корта, тялото му сякаш сияеше, разгорещено от лекия допир с нея. Вдигна ракетата и топката, постави крака си зад бялата линия и подхвърли топката нагоре без да отделя очи от нея – бяла, като забодена върху синьото небе. Когато започна да пада, той чу звучното дрън! от удара на ракетата и топката отскочи с въртене към половината на противника, но там нямаше кой да я посрещне. Тогава погледна нагоре и видя дебелака и момичето да вървят към малка бяла кола. Дебелакът направи жест с ръка и тя погледна за последен път назад към него преди да влезе в колата.

Можеше да се закълне, че когато колата отпраши към Морнингтън, тя му помахаша.

Колата изчезна надолу по Морнингтън Роуд. Тракането на отскачащите от настилката топки и стегнатите звуци на ракетите, когато топките отскачаха от тях, бавно заглъхваха,

докато той се отдалечаваше. Вървеше по пътя, мина край гудронираниите и тревните кортове и край първите няколко дупки на игрището за голф, заемащо площ с форма на Т около тях. Прекоси няколко градинки, докато стигна до своята. Не беше точно градинка, по-скоро каре с пясък и клечки. Мина през портата и тръгна нагоре по пътеката от утъпкан пясък към зелената гофрирана врата. Винаги я оставяха отключена, така че направо натисна дръжката. Видя малката квадратана стая, пясъкът, който се разстла като ветрило по линията на прага, и пианото с неподвързани ноти, кацнали върху клавишите. Представи си обедното слънце навън, движещата се през него кола с нея на предната седалка, раменете на човека на шофьорското място. Прегърбени и затлъстели рамене, загатващи за поквара. Сети се за корта, за подскачащата между двете им тела бяла топка. Нейното тяло беше отпуснато, безучастно и спокойно, преместваше ракетата така, че топката да отлети накъдето тя поиска. Неговото тяло беше неспокойно, безпокоеше целия корт. Той почувства, че има нещо нередно в послушната топка, в тичащия насам-натам мъж. Какво беше загубила тя, та да придобие това спокойствие, зачуди се. Помисли за всички шегги, които беше чувал, и за акта зад шегите, който никой от шегаджиите още не беше изпитал. За намеците и натоварените със смисъл думи – точно като нотите, които свиреше баща му, като мелодиите, които искаше синът му да свири. За плътното звучно дрън!, когато ракетата ѝ посрещаше топката в центъра.

Видя алт саксофона да лежи върху пианото. Свали го, постави го на масата и отвори калъфа. Огледа клапите и се опита да си припомни началните уроци, които му беше дал баща му малко след като купи саксофона преди няколко месеца. Недокоснатите златните клапи, инкрустирани със седеф, бяха прашасали. Извади гривната и прикрепил платъка към мундщука. Постави го между устните си, нагласи пръстите върху клапите и наду. Тонът прозвуча остро и наивно, сякаш никога преди не беше свирил. Чу раздвижване във вътрешната стая и разбра, че е събудил баща си.

~

Набързо прибра инструмента и се отправи към миниатюрната баня. Тихо затвори вратата след себе си и си представи как сивия потник на баща му се надига от леглото на светлината на следобедното слънце. Погледна в огледалото, прикрепено към вратичката на шкафа с лекарствата. Видя лицето си да му хвърля уплашен бърз поглед от огледалото. После видя как лицето събра кураж и погледна право към него, видя кафевите очи и деликатната линия на челюстта. Тогава загледа очите му така директно, както те гледаха него.

~

– Свиреше, – каза баща му в дневната, по риза и с несресана следобедна коса. – Свиреше на алт...

– Не е вярно – каза той и тръгна към входната врата, – сънувал си...

~

А на сала дебелото астматично момче, завладяно повече от останалите от театъра на брега, говореше за “онова” с фъфлещия си скръбен глас и пушеше, от което дишаше два пъти по-трудно. Беше създал класификация, строга като математическия анализ и точна като алгебрата. Имало момичета, казваше той, и жени, а между тях и такива, които той наричаше дами – границите бяха прокарани прецизно и не можеше да се оспорват. Дамата беше слаба и сядаше върху кърпа, имаше обувки на високи токчета и лосион против слънце, нямаше деца. Жената беше дебела, носеше със себе си рогозка, гърдите ѝ бяха отпуснати или висяха и имаше деца. Следваха момичетата, негови връстнички, слаби дебели и средни, с найлонови чорапогачи, къси чорапи...

~

Докато лежеше по корем върху топлото дърво и слушаше дебелото момче, я видя да върви надолу по брега. Провлачената, равнодушна походка не я причисляваше към нито една от групите или може би към всички едновременно. Носеше ниски подпетени обувки без чорапи и познатата жилетка, която скриваше онова, което би я класифицирало. Тя избра място нагоре по плажа срещу сала и разгърна кърпата, която стискаше навита под мишница. След това изрита обувките си, съблече жилетката и се измъкна от полата, която жилетката скриваше. Легна по гръб върху кърпата, жълтият ѝ бански костюм ѝ беше вече малък, в него тялото ѝ изглеждаше притиснато като пеперуда, линееща в пашкула си. Тогава извади бутилка, тръсна я в дланта си и започна да разтрива течността върху отпуснатото си разголено тяло.

~

Слушаше дебелилото момче да говори за нея – то също беше оттук – и за баща ѝ, който, когато бил у дома, се прибирал пиян и мятал камъни по тенекиения покрив, крещейки “Корва”.

– Това какво е? – попита той.

– Ами, такава – отговори астматичното момче.

~

Той отново погледна към нея от сала, отпуснатият ѝ корем беше прегънат напред, а главата ѝ опряна на коленете. Когато мързеливо извърна глава към сала, той се изправи и протегна ръце нагоре като си въобразяваше, че тя го наблюдава. После се гмурна и си представи как преди да докосне повърхността тялото му увисва за момент във въздуха. Под водата задържа дъха си и заплува сред бликналата маса балончета – като четвъртини ноти пред отворените му очи.

~

– Каква каза, че е? – обърна се към дебелилото момче, докато плуваше обратно към сала.

– Корва – извика дебелилото момче.

Той погледна към брега и я видя да лежи по гръб, закръглените ѝ бедра бяха извити към небето, затуляше очите си с ръце. Тогава доплува отстрани на сала, сграбчи дървото с една ръка, а глезена на дебелилото момче – с другата и дръпна силно. Дебелилото момче се сгромоляса във водата и потъна, а когато главата му отново се показва над повърхността, задъхана астматично, той я натисна надолу още веднъж, макар и да не знаеше какво означава курва.

~

Когато се прибра, баща му чистеше алт саксофона.

– Какво е корва? – попита го той.

Баща му спря да завинтва гривната и го погледна, старите му оркестрантски очи бяха изненадани и някак благочестиви.

– Жена – отговори той, – която продава тялото си с цел парична облага.

Той се спря за момент. Беше объркан.

- Това е тавтология – каза.
- Какво? – попита баща му.
- Повтаря се – каза той и влезе в тоалетната.

~

На фона на течащата вода чу как радиото изпращя, а после долови и светкавична поредица от тонове, сякаш родени от падащата вода, които го изумиха – много по-бързи от тези, които свиреше баща му, но в същото време някак бавни, меланхолични, като река. Той излезе от тоалетната и застана заслушан до баща си. Кой е този, попита го. Тогава чу говорителят да казва името Чарли Паркър и видя баща си – загледан втренчено някъде между дървената маса и дървения под на ваканционната къща.

~

По-късно той свири на фалшивото пиано в клуба всички онези песни, онези банални митологии, чиято значимост никога не беше оспорвал. Сякаш прокарваше пръсти през отминалите години и докато свиреше, постепенно забрави мелодиите за раздели и сърдечни терзания и остави пръстите си да го отведат там, където поискат, опита се да наподобява звука като река, който чу преди малко. Беше се стъмнило без да забележи и когато вече не можеше да различи друго освен клавишите като въпросителни в мрака, спря. Чу шум зад гърба си – някой, който е слушал през цялото време, но е искал да остане незабелязан. Обърна се и видя, че тя го гледа – черна на фона светлината, нахлуваща през вратата. Наблюдаваше ръцете му, които все още натискаха клавишите, а някъде във въздуха едва се долавяше хармонично бучене. После вдигна невиждащи, вторачени очи нагоре, за да срещне горещия му, напрегнат поглед. Той все още помнеше допира на грубото вълнено одеало върху тях тримата и тревата отдолу. Но нейните очи не помнеха, затова той гледаше всичко друго, но не и тях – малката ѝ брадичка, която изглеждаше абсурдно под едрото лице, жълтата ленена рокля, съдрана около врата, краката ѝ, почернели от многото слънце. Косъмчетата по тях блестяха на светлината зад нея. Тогава вдигна глава и очите ѝ все още бяха върху неговите, а той държеше пръстите си върху клавишите и не позволяваше на акорда на заглъхне.

~

Не разбра как отново се озова на дюните. Там срещна слабото момче. То седна до него, където не можеха да ги видят, извади презерватив от джоба си и мастурбира между храстите. Той видя как антисептичната мрежа улови течността и как, когато слабото момче я хвърли, пясъкът полепна по нея както полепва по плюнка.

~

Остави слабото момче и тръгна надолу по плажа, сега опразнен от лъщящите тела. Погледна нагоре към небето, светлината избледняваше и заприличваше на тънка сребърна жичка. Стигна там, където плажът свършваше и започваше устието на река. Там имаше статуя на Дева Мария с тънки пръсти, насочени към морето, и крака, покрити с морски жълъди. Близко до устието рибари хвърляха мрежа. Видя неясните ѝ очертания, докато я дърпаха, и проблясващата от време на време белезникава съомга. И докато корабът дърпаше мрежата към брега, водата заблестя бясно и първоначално рехавия сребристой пасаж се превърна в пъхтяща камара със зейнали хриле. Тогава мрежата се затвори, той видя как рибарите я повдигнаха, видя оттичащата се вода и съомгата – оголена, лепкава, притисната и мокра, като варен ориз.

~

Представи си лъщящите тела, които обикновено се търкаляха по плажа, хванати в мрежа като тази. Представи си и нея сред тях, как се мята, за да си намери място, и се опитва да си поеме въздух, чу транзисторите да гърмят Да ду рон рон¹⁴, видя как бутилките с лосион против слънце се спукват и разтрошават, докато Рибарят горе дърпа ли, дърпа. Представи си лицето му като на плажен спасител, с черни кичури край мускулестата челюст и пращящ мегафон, повесен на врата.

~

Тънката ивица светлина беше изчезнала, само в морето още се забелязваше блещукащо отражение. Той се изплаши, но си наложи да не бяга. Тръгна с бързи сковани крачки покрай покритата с морски жълъди Дева Мария и продължи надолу по брега.

– Десет шилинга за опипване с дрехите. Една лира на голо.

---

¹⁴ “Da Doo Ron Ron” е хит на Дъ Кристълс от 1963 г. – Б. пр.

Играеха понтон¹⁵ на сала. Той гледаше към плажа; телата по него бяха наблъскани понагъсто и от съомга. Като чу репликата, стана и ритна картите с мръсни картинки във водата. Видя дама купа да се поклаща с лицето нагоре в пяната. Преди да се нахвърлят върху него, той се гмурна и с няколко загребвания се отдалечи от сала.

– Путки! – изкрещя от водата. – Путки такива!

~

На плажа вятърът влачеше по повърхността ситен сух пясък, предизвикваше пясъчни течения, приливи от пясък.

~

Сестра му подреди купичките на масата и баща му яде с дълги паузи между хапките. Ръката му спираше за момент, хлябът потрепваше във въздуха, сякаш искаше да каже нещо. Той се загледа в гърдите на сестра си през купата с ябълки – полуузрели плодове. Ябълките идваха от овощната градина на монаси. От другата страна на полето, зад къщата. Представи си как ръката на монаха посяга към неоткъснатия плод, бяла на фона на поклащащата се кафява дреха. Защото монасите никога не се печеха на слънце.

~

Когато приключи, стана от масата и лениво натисна няколко клавиша на пианото.

– Защо свириш такива неща? – попита баща му. Все още беше на масата, готвеше се да отхапе.

– Не знам – отговори той.

– Дразня се – каза баща му, – защото можеш да станеш наистина добър!

Той изсвири още малко от идиотската мелодийка, която не знаеше защо свири.

– Ако ми позволиш да те уча – продължи баща му, – след години ще ми бъдеш благодарен.

– Защо тогава не изчакаме няколко години и не ме научиш тогава.

– Защото още си млад, на подходяща възраст си. Никога няма да учиш така добре, както сега, ако само ми позволиш. Никога няма да чувстваш нещата както сега.

---

¹⁵ Вид игра на карти, подобна на блекджек. – Б. пр.

Той отново подхвана мелодийката, напук на баща си, а след това спря.

– Ще ти платя – каза баща му.

~

Събуди се, когато баща му се прибра около четири. Чу хрипящото му дишане и тътренето на краката му. Наблюдава сивата, металическа светлина, изпълваща сега стаята, която миналата вечер беше опразнила. Помисли за предложението на баща си да му плати. Помисли за жените, които продаваха телата си с цел парична облага. Представи си как се разхождат призори по игрището за голф с мокри от росата дрехи. Представи си претъпканите окосени части на игрището, покритите им с дребни водни капчици парични тела. Бърборенето им – като птичи песни призори. Къде ли е това игрище за голф, зачуди се той. Изпълзя от леглото, навлече дрехите си и се измъкна през вратата много тихо. Прекоси пътя и прескочи телената ограда, която го отделяше от игрището. Мина през няколко окосени части, покрай няколко дупки и няколко плющящи флагчета, като през цялото време си я представяше да лежи заспала на окосеното, подгизнала и стискаща в юмрук банкноти. На четиринайсета дупка забеляза, че матовият металически цвят е избледнял в утро, истинско утро. Тръгна обратно с мокри от росата крака.

~

Вмъкна се през зелената гофрирана врата и пусна запис на музиканта, който слуша за първи път преди два дена. Музикантът свиреше „Нощ в Тунис“¹⁶ и плетеницата от тонове смени онази, която стягаше главата му. Тоновите се извисяваха и се снишаваха, като разсейваха заобикалящия го свят и следваха низ от дъги, които сякаш отвеждаха към място или към някакво душевно състояние. Той затвори очи и остави музиката да го изпълни, опита се да види това място. Видя ниски хълмове, които се простираха до хоризонта, обляни в жълта светлина, която сякаш се разплискаше като вода. Реши, че това е място, на което винаги си, но и винаги се опитваш да достигнеш, към което вечно вървиш, но никога не доближаваш, защото то винаги е с теб. Отвори очи и се зачуди къде ли се намира Тунис в атласа. След малко престана да се чуди, пресегна се към пианото, свали алт саксофона и го постави на масата. Отвори калъфа и го видя да блести на светлината – нов и неупотребяван. Знаеше, че

---

¹⁶ “Night in Tunisia” е класическа джаз композиция, написана от Дизи Гилеспи и Франк Папарели през 1942 г. Едно от най-известните изпълнения на композицията е записът, който Чарли Паркър прави за „Дайъл Рекърдс“ в Холивуд през 1946 г. – Б. пр.

ще събуди баща си от малкото сън, който му се полагаше, но не го беше грижа, защото беше сигурен, че той ще остане доволен. Чу го как се раздвижи в спалнята и го видя да влиза в стаята, с рошава глава и набързо навлечена риза. Тогава баща му седна, докато той слушаше прав звуците, които бяха разсеяли света. Когато те заглъхнаха, баща му намали звука, хвана пръстите му, постави ги на правилните клапи и му каза да надува.

Този ден научи първите четири тоналности, а когато баща му взе своя саксофон и отиде на работа в Бътлинс, разучи още няколко сам. Все още свиреше, когато баща му се прибра в два сутринта. Мина покрай него в стаята и никой от двамата не каза нищо, но той усети задоволството му – осезаемо, неопровержимо. Продължи да свири докато баща му се събличаше в спалнята, а когато заспа, остави саксофона и излезе, прекоси хълмчетата на игрището за голф и стигна до брега, все още влажен от топлината на това невероятно лято.

~

Забрави сала, игрите на понтон и циничния език на слабото момче. Оставаше вкъщи по цели дни и усърдно прехвърляше върху металните клапи всички комбинации от тонове, които познаваше на пианото. Изгуби тена си, а златният гланц на инструмента скоро потъмня от потта, която пръстите му отделяха в горещата метална стая. Опита различни постановки на устата си около платъка, докато звуците, които произвеждаше, добиха силата на говор – говор, чиито проводник беше устата, но който произходжаше от напрегнатостта на корема, от извивката на краката.

~

Докато свиреше, чуваше гласове, понякога се чукаше на вратата. Но той обръщаше гръб на отворения прозорец и гледката към игрището за голф. Някъде, мислеше си, има игрище, където телата са безплатни и не целят парична облага.

~

Наруши навика си два пъти. Първия път вървя през полето до овощната градина, където монасите беряха плодове с белите си пръсти. Седна на срутения зид и наблюдава как сенките на ябълковите дървета се сгъстяват и избледняват. Друга вечер отново отиде на края на плажа, при устието на реката. Погледна водата без съомга и си представи плажния спасител

горе да крещи през своя мегафон. Представи си как детството се отделя от него, как пада от дланите му като люспи от риба. Не погледна нагоре, а надолу към пръстите си, чиято кожа беше загрубяла по връхчетата, където докосваше клапите.

~

И тогава, десетина дни след началото, лицето в огледалото му се струваше остаряло, кожата му по-бледа, брадичката неравна, а не закръглена както преди. Баща му се събуди към три и половина и засвири началните тактове на „Създадена за прегръдки“¹⁷ и вместо той да акомпанира, докато баща му свири, той свиреше, а баща му акомпанираше. И тогава засвириха заедно, забързано, обзети от гняв един към друг, и след като минаха през любимите му парчета навлязоха в онази територия, където тонове няма, само мотиви като вода, вечно променящи се, без покой.

А после баща му остави саксофона си настрана и сложи няколко банкноти на масата. Той ги взе, качи калъфа върху пианото и излезе през зелената врата.

~

Беше пет часа, когато тръгна надолу по пътя край игрището за голф, присвил очи срещу слънцето. Мина покрай тенис корта и стигна до брега, но вече беше късно и нямаше никой нито на плажа, нито на сала.

~

Тръгна обратно с парещи в джоба банкноти и по пътя срещна дебелото момче с две ракети под мишница. Дебелото момче го попита дали иска да играят и той се съгласи.

~

Играеха вече от доста време, когато дебелото момче се обади “Чу ли?” “Какво да чуя?”, попита го той и тогава дебелото момче спомена името ѝ. Разказа му как плажният спасител я е спасявал два пъти през изминалата седмица, как и двата пъти била прекалено близо до брега, за да се удави там по случайност. Запрати топката към дебелото момче и си представи

---

¹⁷ “Embraceable You” е песен на Джордж и Айра Гершуин от 1930 г. – Б. пр.

тялото ѝ в ръцете на спасителя, устата му допряна нейната, изтласкваща навътре въздух. Тогава я видя на една от железните седалки, този път облечена в зелена рокля, която блестеше на фона на белия метал. Парите пулсираха в джоба му, но не му достигаше кураж да спре да играе и да приближи до седалката. Очите ѝ следваха топката, докато подскачаше напред-назад, безразлични и пусти. Светлината постепенно стана сива, почти толкова сива, колкото и топката, така че скоро единствено по звука можеше да се познае къде пада и двамата започнаха да изпускат повечето от половината волета. Но тя все така седеше на белия стол и следеше летящата топка с поглед. Почувства се обнадежен. Реши да ѝ разкаже за онова непознато за нея място. Когато се стъмни съвсем, ще спре, повтаряше си наум, и ще отиде при нея. Но добре знаеше, че никога не става съвсем тъмно, че може никога да не спре и че тя може никога да не се надигне от бялата седалка.

~

Той запрати топката високо над главата на дебелото момче и тя удари оградата. Остави ракетата да падне на земята. Тръгна към нея, като я гледаше право в очите, за да бъде принуден да каже нещо, в случай, че изгуби смелост. Ела с мен на дюните, щеше да каже. Искеше да ѝ разкаже за мястото, но като видя как вдигна глава, предположи, че тя вече знае.

~

Вдигна глава и отвори уста, готова да отговори. Тя обитаваше онова място, беше вече там, устата ѝ беше отворена така, сякаш в очакване на спасителя, когато той притисна ръка към корема ѝ, изтласка солената вода навън, а после допря устата си до нейната и наду.

Кожа

Нийл Джордан

С какви чудати фантазии населяваме дните си; току-що беше пробола пръста си с ножа и от средата на разкъсаната кожа се процеждаше кръв. Събираше се в една голяма капка, която набъбваше, докато в тъмночервеното не видя отразено отнесеното си изражение.

Но в действителност ножът не улучи показалеца ѝ. Беше се хлъзнал покрай калната твърда сърцевина на прерязаното стебло и сега насичаше кълбото на малки сегменти. Очите ѝ сълзяха. Разпукани парченца лук, пръскащи към нея влагата си, предизвикващи сълзи, замъгляващи емайлираната мивка пред очите ѝ. Мивката, която – макар и изкривена от сълзите – присъстваше тук така солидно, както и вчера.

Беше погълната от измамата на лука; от неговата двойственост. Белеше го пласт по пласт, в очакване да стигне до центъра му. До някаква сърцевина, за която да може да каже: тук свършва люспата и започва лукът. Вместо това кожиците непрекъснато се редуваха, всяка беше като по-малък свит юмрук, и така до нищожност. До ембрионалната, подобна на клетка тъкан, която създаваше впечатление за ядро. Но всъщност представляваше същата такава поредица от пластове, само че в миниатюра. Ах, въздъхна тя, почти разочарована, докато гледаше шепата нарязан на кубчета лук на поставката за отцеждане. Събра го в ръце и го изсипа в купата. Изми ръцете си, за да премахне влажното мазно чувство и острата миризма. След това се обърна с гръб към мивката и се загледа разсеяно в кухненската маса.

Носеше престилка – нещо като комбинезон. По него цъфтяха цветя и слончета подскачаха на задните си крака. Около врата беше пришита дантела, на гърба коланът се завързваше на панделка, а отпред имаше прорязан джоб, в който можеше да пхне ръце или да подсуши пръстите си. Лицето ѝ над комбинезона беше досадно спретнато и леко обикновено. Носеше високи домашни чехли и прекалено стегнат сутиен. Затова ѝ беше неудобно, когато местеше рамото си. Когато човек си почива, забелязва такива неща. Сега си почиваше. От нарязания лук, от морковите, от парчетата месо и целите картофи на поставката за отцеждане. От черно-белите тенекиени кутии с пипер по рафта над нея.

На страната на мивката имаше два големи прозореца. На отсрещната стена бяха наредени малки единични прозорци – високо горе, до покрива. Обедното слънце нахлуваше на струи през големия прозорец зад гърба ѝ. Тя видя сливащите се лъчи, които сякаш се излъчваха от нея. Когато се движеше, дори само да помръднеше рамо, по покривката на масата се разбягваха вълнички от светлина и сенки. Синя светлина, отразяваща синия

кухненски интериор. Защото тук всичко беше синьо – вратата на килера, бюфета, стените, покрити с разкошен латекс, вариращ от бледо синьо-зеленикаво до кобалтово синьо. Беше топъл ден в началото на септември и небето все още беше обагрено в обгорения пурпур на месец август. Образът на Дева Мария се мярна пред тихите ѝ блуждаещи очи. Беше повдигнала ръка към косата си и видя как светлината се промъкна между пръстите ѝ. Това ѝ напомни за статуята в коридора; пластмасови ръце с пет пластмасови слънчеви лъча, прикрепени към всяка; струящи към краката, змията, съда със светена вода. Христовата Майка.

Тананикаше началото на някаква мелодия. Но спря, когато внезапно се върна при мивката, при прозореца, при ивицата сланина, която висеше отвън и служеше за храна на врабчетата. Разрязва парчетата месо на по четири и ги метна в тенджерата при зеленчуците. Сложи я на слабо нагрятия котлон. После отново се зае да мие ръцете си. Все още долавяше по тях аромата на лук. Ръцете ѝ бяха бледи, отекли от многото работа, подути около китките и там, където потъмнелият годежен пръстен се впиваше в плътта. Масажира пръстите на всяка ръка поотделно, припряно и леко грубо; сякаш им беше ядосана, сякаш се опитваше да изкопчи нещо от тях. Изгубената им свежест.

Няколко сантиметра вода в мивката; отражение – две ръце, които се милват една друга, надничашо лице, плуващо в мътната вода, осеяна с обелки. Хвана ножа и го мушна рязко между палеца и показалеца си, за да го изтрие. И пред очите ѝ отново изплува същата картина – процеждаща се кръв, която се събира в големи тъмночервени капки. Но пръстът ѝ не зейна. Ножът излезе чист.

Тогава дръпна запушалката на мивката, чу засмукването и почисти с пръсти останалите кални песъчинки и люспите от лука. Подсуши ръцете си и понесе кърпата към всекидневната.

Там имаше модерна кушетка с нисък гръб, две по-стари опърпани кресла и радиограмофон, отрупан със списания. Седна на кушетката и се отпусна на меките облегалки. Поигра си с настройката на радиото, включи го, чу някакъв силен рев и отново го изключи. Тишината я порази; долови цвърченето на врабчетата, докато обикаляха сланината навън. След минута отново стана неспокойна, посегна към списанията и започна нервно да обръща страниците.

Домакия, приближаваща средната възраст. Поредната равнодушна физиономия. Празноглавието, което налага животът в предградията – същото празноглавие, което най-вероятно се беше настанило и в съседната къща. Тя обаче беше ирландска домакия и, подобно на останалите жители на ирландските предградия, пазеше жив и непокътнат

спомена за наполовина селския си произход. Това проличаваше, когато се разправяше с местния касапин. Пазареше се, без да спазва каквото и да е благоприличие. Говореше за детството с почти религиозно страхопочитание, като си припомняше пламенната невинност на своето собствено. И макар че добре се грижеше за къщата си, не можеше да търпи безупречната подреденост; имаше слабост към недоизпипаните неща.

У нея още живееше нуждата от таен вътрешен живот, която излизаше наяве ненадейно. Откъс от песен, изтананикани един-два такта и рязко прекъснати. Мечтание. Потъваше в него като самоубиец, който плавно изчезва под водата, без да разлилее гладката ѝ повърхност. Отнасяше се и се клатушкаше насам-натам в няколко мига на безвремие. Дори не забелязваше кога отново е дошла на себе си. В такива ярки проблясъци я обземаше страшна смесица от религиозна страст и чувство за вина, граничещи с някакъв болезнен екстаз; необходимостта ѝ, способността ѝ за разтърсващо религиозно преживяване; и в резултат от липсата му – огромна стаена вина. В такива моменти забелязваше всичко червено и подобно на кръв, всичко синьо и ярко, всяка игра на светлина и сенки.

Но ако някой я попиташе как живее, тя щеше да отвърне: щастливо. А на въпроса в какво се състои щастието, дори нямаше да се опита да даде отговор.

Осъзна, че рови сред списанията в търсене на онова, което беше чела вчера. Спомняше си една от статиите в него, която разказваше за навиците на шведските домакини. За онези от тях, които в часовете от два до четири напускали домовете си и се отправяли към провинцията, където се предлагали на непознати мъже. Събитието се състояло в полето, под някое дърво, в кола. А след това привеждали в ред дрехите си и се прибирали вкъщи, за да заварят таймера на фурната на нула и вечерята готова. От пръв поглед статията я отврати. Но нещо в нея я накара да я дочете. Вероятно образът на скритата градина, изваяна тайно от следобедните часове, където цветята растяха с невъобразима свобода.

Сега изпита същия непреодолим импулс. Спомни си името – „Почивни дни”, и грабна списанието от купчината. Отвори го по средата. Видя скандалното заглавие, изписано с вулгарен черен шрифт: „ГРЕХОВНИЯТ СЛЕДОБЕД НА ШВЕДСКИТЕ ДОМАКИНИ”. И снимка – жена, близо до група дървета на сенчест междуселски път. В далечината – мъж, който я наблюдава. Паркирана кола.

Моментално затвори списанието. Отново изпита отвращение. Но докато седеше там и звукът на далечните автомобили достигаше до нея откъм пътя, пръстите ѝ започнаха да барабанят нетърпеливо върху дървения капак на радиото. Нещо в статията я привличаше. Слънцето, гланцово-зелените листа. Мургавият хищнически гръб на мъжа. Не евтинията, гъделичкащото неприличие. Не това.

Отправи се към входната врата. Палтото ѝ от туид висеше в нишата. Навън редици скорци обточваха като с дантела телеграфните жици. Неподвижни черни воители, които внезапно се завъртаха в неспокоен полет, а след това отново се връщаха в стегнатите си редици. Тя беше в същото това състояние на изчакващо бездействие, пръстите ѝ барабаняха като пърхащи криле. Беше скорец. Внезапният, несъзнателен изблик на тревога. Животинската памет за дом, по-енергичен и по-цялостен от този. Първичният отпечатък; жаждата за живот.

В коридора и навън пръстите ѝ продължиха да барабанят. А когато завъртя ключа на таблото, бръмченето на мотора сякаш поде барабаненето.

Караше, а насреща ѝ се простираше Хоут¹⁸, като че ли в отговор на отчаяната ѝ нужда от открити пространства. Стройни, подобни на копия тополи я подминаваха отляво. Дъбовете край пътя бяха един от друг по-криви и чепати. Есенните листа на ясена и бъзовите храсти сивееха, прашасали от уличното движение. Шофираше механично. Почти не забелязваше колоната от коли, която се движеше срещу нея. Само земята вдясно, която днес приличаше на матова метална плоча. А отгатък, сякаш пробождащ хоризонта ѝ с огромната си ръка, се издигаше хълмът Хоут.

Показалецът ѝ продължаваше да потропва по волана. От търкането на зеленчуците нокътят ѝ беше останал почти без лак. Днес не обърна внимание на това. Една кола кривна към нейното платно, а след това бързо се прибра. За миг си се представи като окървавена кукла, увиснала през назъбеното предно стъкло. Пое дълбоко въздух и го задържа, дробовете се притиснаха в гърдите ѝ като балон.

Тя отби на шосето, което водеше през мочурищата към морето. Изгаси двигателя и изчака да посвикне с поразяващата тишина, която настъпи. След това отвори вратата и излезе, а пръстите ѝ забарабаниха по металния покрив.

Шум от изправянето на полегнала трева, може би, или лутащи се насам-натам насекоми. Плискащото се съскане на прилива, което долиташе от блатата, огърлицата им от канали. Не беше сигурна защо беше дошла. Какво да прави с „това“ – сякаш гледката пред нея беше някаква стока. Причината беше в тишината. Всепроникващата тишина.

Изтича от вратата на колата до края на шосето в търсене на онази невъздържаност, която си представяше, че трябва да почувства. Там отвесната скала се спускаше към тинесто пространство, което очакваше прилива. Но нищо не се случи. Появи се само усещането, че стърчи глупаво сред пълзящите треви и прииждащия прилив. Не ѝ дойде наум да падне, да се изравни с тях, да изподраска страните си със спореж и морска зостера. Отдалечи се.

---

¹⁸ Предградие на Дъблин, разположено на полуостров Хоут Хед в северната част на Дъблинския залив. – Б. пр.

На ръба на морето имаше кораби, най-вероятно танкери. Докато прекосяваше дюните, видя подскачащи зайци. Видя слънцето – слабо, но все още могъщо. Видя самотна чучулига да чертае въздушни спирали към него. Когато достигна спокойния бряг, го видя да се разтваря в есенна омара от двете си страни. Нямаше никакви хора.

Пясъкът се вдигаше във въздуха с всяка нейна крачка. Носеше неподходящи обувки – чехлите с високи токчета. Напълно безполезни, помисли си тя, докато ги събуваше.

Морето я удиви, когато го наближи. Бушуваше като кипящ зелен мрамор. А беше и много високо, заради високия прилив вчера. Няколко метра навътре се образува възвишение, от което до нея достигнаха само няколко бразди. Всяка вълна се издигаше сякаш беше някакво твърдо тяло, обшито с бяла пяна, и утихваше значително точно когато тя чувстваше, че ще бъде погълната. Водата набъбваше, пенеше се, после се отдръпваше. А слънцето блещукаше студено, отразено в нея. Усети пръски по бузата си. Мокри, леденостудени, като допир с църковен под, със зеления парапет на олтара.

Реши се да нагази във водата. Огледа се наоколо, но не видя нищо друго, освен черна точка в далечината – като че да беше тършуващо куче. Затова смело разкопча палтото си, дръпна полата нагоре, свали чорапите си. Нямаше да влиза надълбоко.

Метна ги, заедно с чехлите, на разстояние, което сметна за безопасно, като взе предвид прилива. Стъпи във водата и се очарова от малките вълнички, които се образуваха около глезените ѝ. Скоро ходилата ѝ посиняха от студ. Спомни си за проблемите си с кръвообращението и се зарече да не стои дълго. Но, ах, каква свежест! Колко приятна беше чистата солена мокрота, която сега обгръщаше прасците ѝ! Заслужаваше си човек да натопи не само глезените си. И не след дълго водата стигаше до коленете ѝ и ръбът на полата ѝ беше съвсем мокър. Зелените неспирни течения се въртяха около краката ѝ, реките пухкава бяла пяна я заобикаляха като спирея¹⁹. Тогава издърпа роклята си като младите момичета, които ги подпъхват под долните си гащи, та да заприличат на ренесансови принцове, и усети студената луда игра на вятъра и пръските по краката си. Една по-голяма вълна се надигна и намокри корема и бедрата ѝ, като накара дъха ѝ да секне. Какво усещане само – свежо и болезнено, ледено и изгарящо! Но това вече беше прекалено, реши тя. На нейната възраст, с подпъхната пола в празното море.

Обърна се към брега и видя там мъж, следван от кокер шпаньол с мокра опашка, който подскачаше в стихия от капки. Тя замръзна на място. Беше я видял, не се съмняваше в това, беше я видял, макар и сега да гледаше към кучето. При вида на светлокафявото му палто и тъмната му напомадена коса изпадна в отчаяна паника. Какъв позор, помисли тя и

---

¹⁹ Листопаден храст с бели цветове. – Б. пр.

потърси с обезумял поглед чорапите и обувките си.

Но навярно беше попаднала под въздействието на морето, на неговото безразсъдно непрестанно вълнение. Защото се завъртя и тръгна обратно навътре, като вдигаше високо крака и внимателно подбираше къде по дъното да стъпи, докато си мислеше: Вижда ме. Вижда краката ми, подпъхнатата ми пола, ясно вижда очертанията на кръста ми през подгизналия от солената вода плат. По-въодушевен е от мен, понеже е мъж. И нещо туптеше, туптеше вътре в нея и казваше: точно така. Такава е повелята на морето, всичко води дотук. И тя застана неподвижно, морето гъделичкаше слабините ѝ, и заби поглед в далечния танкер, който беше на такова голямо разстояние, че коминът му изглеждаше като щрих, оставен от четка на фона на небето, а корпусът - като изрязан от картон. Заобиколен от безбройните огледала на морето, които блещукаха приглушено.

Но грешеше. И когато накрая се обърна, разбра колко грешеше, тъй като мъжът беше сега отдалечаващ се силует – също както кораба, а кучето до него приличаше на шаваща черна топка. И тя си помисли, Ах, и за това се излъгах. И тръгна обратно към брега, осъзнала, че дните също се белят на пластове, с пола и гащи, увиснали под тежестта на водата.

Душата ѝ

Нийл Джордан

– Изгубих жена си – каза мъжът.

– Аз пък изгубих душата си.

Облегна се назад върху перилата. Мъжът залитна надолу по стълбището и разля питието си с цвят на портокал върху роклята ѝ. Но по плата като по шарен пумпал се редуваха широки хоризонтални райета, всичките в някакъв нюанс на оранжевото, затова тя не каза нищо. Само стисна перилата, олюлявайки се, и се зачуди как така просто си беше отишла.

Не си беше отишла както си му е редът, не беше отлетяла към простора като сребърна птица, оставяйки след себе си обвивка на жена, на проблясващ самолет. Беше се измъкнала от нея, сякаш тя беше чаша, а душата – течността, тя беше препълнена, а душата се беше разплискала надолу по влажната ѝ стена. И тъй като беше нещо невеществено, беше изчезнала, беше се стопила като кубче лед, без да ѝ даде шанс да я сграбчи или да ѝ извика да се върне. Какво пък, помисли си тя.

Музиката долиташе от стаята долу и от възторжените звуци на приема. Тя приглади с ръка влажната страна на слънчевата си рокля.

– Душа моя – измърмори към сивия костюм и разхлабената вратовръзка, които се изкачваха нагоре по стълбите.

– Любов моя – каза той и тя се зачуди дали това беше подигравка или покана. Вече не можеше да разпознава остроумията. Погледна надолу към стълбището, видя широките ивици сянка и широките ивици светлина и си помисли, че душата лесно би могла да се промуши през някоя от тях. Измъкнала се е незабелязано, хитрушата. Очите ѝ огледаха притъмнените стълби, заподскачаха надолу по тях до дрешника в подножието им. Там висяха палтата – строги и неподвижни. Широки гънки и сенки. Точно така, изплъзнала се е, помисли тя – както се изплъзва сянката, когато се покаже слънцето. И всяка сянка, всяка платнена гънка сякаш се превърна в покана, във врата към света на сенките, през която човек може да се промъкне и да се понесе, и да бъде невеществен и чист, като газ, отделен от епруветка, а не тежък и нестабилен като в този ярко осветен свят. Точно така, помисли си тя.

Изведнъж сенките залитнаха и се завъртяха, а кремавобелите стени се олюляха тъмни и светли и тя реши, че ще бъде допусната до този свят, където вероятно беше душата ѝ. Но тогава видя мъжа с разхлабената вратовръзка по-горе на стълбището да побутва крушката.

– Душата ми – каза тя, като реши, че беше на прием и трябваше да каже все нещо.

– Брадата и мустаците ми – отвърна той, докато си играеше с крушката.

– О, престанете! – Тя покри очи с ръка.

– Съжалявам! – отвърна той. – Ето, пийнете!

Той протегна ръка и ѝ предложи чаша. Тя видя сребърна гривна около косматата китка, а над нея бял маншет и сив ръкав. В горния край на ръкава имаше разхлабена вратовръзка и възпълна бяла шия, чифт кафяви очи и разтегната в усмивка уста. Очите бяха приковани в лявото ѝ ухо, а устата се усмихваше на нещо в близост до него, точно над рамото ѝ.

И като пое чашата, тя си представи, че душата ѝ беше там. Не беше изтекла, нито пък се беше понесла нанякъде, а се беше оттеглила оттатък рамото ѝ; там, накъдето гледаха хората, мястото, което очите му ѝ показаха, очите, които я бяха откъснали от гърдите ѝ или там някъде, изпод слънчевата рокля, където трябваше да бъде – пулсираща и цяла; защото там беше в безопасност, беше далече.

Гневът от загубата на душата я изпълни цялата и тя реши, че някак би могла да си я върне обратно, че ако, държейки чашата в ръка, я разбие в перилата, душата ѝ някак ще се покаже, ще се върне заедно с истинската болка и разкъсаната длан, и червените остри парченца стъкло.

Но вместо това отпи от чашата си и си помисли, че така и няма да разбере, може би без нея е по-добре, разходи уискито по езика и небцето си и се зачуди какво да каже.

Една любов

Нийл Джордан

Нямаше никакви коли в Дъблин, когато те срещнах отново – улиците бяха опразнени за погребението на Президента, който беше умрял. Сетих се как говореше за него и си помислих, че ще го помним съвсем различен. Той беше от поколението на баща ти – най-доброто и най-лошото, както казваше ти. Спомних си револвера на баща ти от гражданската война, който беше черен и много истински, каубойски револвер. Това беше първото нещо, което ме впечатли – макар и да бях надраснал вече увлечението си по револверите, не можах да устоя на истински револвер, притежаван от дама и с истински куршуми – разбих две от стъклата в оранжерията ти, а куршумът се заби в оградата зад нея и я разклати така, че за малко да полети надолу към морето и да бъде повлечена от течението към Брей Хед²⁰. Тогава ти взе револвера от ръцете ми и каза, че никой не трябва да си играе с оръжия – нито мъжете, нито момчетата, и пъкна ръката, която държеше револвера, в блузата си, под гърдите. А аз те погледнах – ирландска жена със свободна черна блуза, която изглеждаше толкова елегантно по средата на деня, блуза, която освен всичко друго скриваше и револвер. Ако не ми се беше усмихнала така многозначително, щях да си остана просто момче, носещо съобщение от баща си до една разпусната жена. Но ти се отдалечи през парченцата счупено стъкло, а аз те последвах до мястото, откъдето се виждаше морето, и започна да ме учиш на любов.

А когато се срещнахме отново, нямаше коли и заглавията във вестниците говореха за любов и оръжия, и за човека, който беше умрял, и аз се зачудих доколко споменът ти за него се различава от моя. Беше глупаво, тъй като го помнех единствено от снимките, и то само големия му нос, изпъкналите очи и очилата, но знаех, че ти си се променила, и знаех, че аз самият съм се променил, и не исках да мисля повече за това.

Нямаше коли, но по моста „О’Конъл” имаше цветя в огромни саксии, някъде оркестър свиреше бавна музика и по тротоарите се тълпяха хора, предимно жени, които го помнеха като нещо значимо, жени, които стискаха чанти пред гърдите си и гледаха вторачено към пътя, където скоро щеше да премине погребалната процесия. Въздухът около тях беше натежал от очакване, бяха чакали цял живот – погребение, съпруг, завръщането на дете вкъщи – жени на твоята възраст, с твоята фигура, те бяха обичали нещо въображаемо, докато ти беше преживяла нещо истинско с дете като мен. Това беше разликата, казах си, но може би просто познавах теб, а не познавах тях. Но разликата винаги е била именно тази – всички

---

²⁰ Нос Брей Хед е разположен между градовете Брей и Грейстоунс в северната част на графство Уиклоу – едно от 26-те графства на Ирландия. – Б. пр.

жени бяха нечии майки, ала ти беше моя любовница. И тогава отправих поглед към празната улица и жените и се зачудих дали все още беше така.

~

Тогава влязох в кафенето и то ми замириса на Дъблин, на Ирландия, на мухлясалата женственост на онези, които чакаха по тротоара да минат мъжете, безжизнени, храбри, стари и неопетнени. Седнах до прозореца от шлифовано стъкло и погледнах към лъскавата хромирана кафемашина, от която се вдигаше облак пара. Момиче със синя престилка и изморено лице ми донесе кафе и за първи път почувствах, че съм се върнал някъде. Заради дребни неща като евтиния кофеинов вкус на кафето и кльоцавите крака на момичето, около които найлоновите чорапи висяха набрани. Отвън духовият оркестър се приближаваше, звучеше все по-силно, като забавената крачка на войниците по време на погребение. Знаех, че не съм в крак, сега цареше милитаризъм, като въздух в пришка набъбваше под кожата, милитаризмът, за който едно време само бях чел в учебниците. Тогава си спомних още нещо за него, за човека, който беше умрял, спомних си, че той заемаше централно място в учебниците ни, видях отново ъгловатото му лице, старомодната яка и юмука, вдигнат в жест на неподчинение към нещо извън рамката на кафеникавата снимка, останало завинаги неопределено. Зачудих се дали бих предпочел да не бъда в крак тук или да бъда в крак в Лондон, където вълненията са в разумни граници. И изпитах носталгията на емигранта, но така, сякаш все още бях извън страната, сякаш макар и тук, в центъра на събитията, всъщност бях далече, спомнях си, стоях настрана. Размърдах се, но не успях да се отърся от чувството. Нещо се беше случило с мен откакто си тръгнах, нещо се беше случило с мен още дълго преди това, но пък всичко се променя, казах си, и някои неща умират. Затова просто се загледах през прозореца от шлифовано стъкло и се заслушах в бавната духовна музика, която продължаваше да се усилва.

Тогава видях жена, която ми заприлича на теб, да върви надолу по улицата към кафенето и когато се приближи, разбрах, че това наистина си ти, беше същата, косата ти беше посивяла на места, но като цяло беше запазила пищния си кестеняв оттенък, лицето ти беше по-слабо и по-пълно, слабо около скулите, пълно около челюстта и шията. Все още не ме забелязваше, ала не посмях да се надигна и да ти помахам, исках да те гледам като на снимка. Сетих се за онова писмо от баща ми, единственото ми писмо от него, в което пишеше, че си се разболяла и да, наистина изглеждаше болна, по дискретен начин, както когато болестта е от сериозните, като при рак или нещо подобно. Тогава ти отвори стъклената врата и духовата музика гръмна изведнъж, а когато вратата се затвори, отново

загълхна, но аз все още не можех да се изправа. А ти стоеше над мен.

~

– Нийл! – каза ти.

– Да – казах аз.

– Ами! – каза ти.

– Да – казах отново.

Тогава седна до мен, бях като дете, което премълчава нещо, а слабото момиче дойде да вземе поръчката ти. В кафенето нямаше никой друг, ти говореше, аз те слушах – обикновени, делнични неща в крайна сметка. Бяхме различни, аз бях млад възрастен, ти беше стар възрастен, и двамата въртяхме в ръце чаши с кафе, моето беше студено, твоето горещо. Успях смътно да си ни спомня каквито бяхме преди, аз – ирландско момче с напомадена коса и кожено яке без яка, ти – неомъжена жена, която държеше частен пансион в градче, наречено Грейстоунс; сега обаче описанията вече не съответстваха, косата ми беше суха и къса и падаше над челото ми, а по челото се забелязваха няколко бразди, макар хората все още да ми казваха понякога, че изглеждам на шестнайсет, а ти живееше в къща в южната част на града и не работеше, въпреки че ключовете за кола, които стискаше в ръка, и кожените ръкави, висящи мъртви от китките ти, те правеха да изглеждаш заможна по един екстравагантен, непринуден начин.

Тогава ти спомена мъртвеца отвън.

~

И постепенно нещата започнаха да си идват на мястото. Забелязах черната копринена блуза под палтото, отпуснатата, изпъстрена с петна кожа между шията и гърдите ти. Спомних си нощите, в които лежахме в старото ти скърцащо легло, от което се виждаше морето, движенията ни – като голяма тайна помежду ни, тихи, възмутителни движения, тишината – страж срещу баща ми, който държеше стаята отдолу, любенето ни – безшумно оскверняване на ваканционното градче, на църквата на върха на хълма, на двойките, които гощаваше толкова богато, на смутното ми юношество, вината, която се опита да пропъдиш от мен, провинцията, мястото, онова, което се опита да постигнеш с моя помощ и което ме научи да постигам с твоя. И през цялото време мислех за баща си, който лежеше отдолу и най-вероятно мръзнеше, и не можеше да заспи, и исках да чуе звяра, който създавах заедно с теб, исках да го чуе как драци и скърца и се опитва да се докопа до него от горе, защото

тялото ти беше като на жената, която навярно е обичал, за да се родя аз, бях я виждал по избелелите фотографии с увиснала шапка и бастун в някаква градина, приличаше на теб, но беше по-дебела, навлечена с много дрехи, които се свличаха, първо цветните рокли и блузи, после белите долни дрехи, влажни под мишниците и между краката. И когато се събличаше на плажа, а аз те гледах от пътя, гледах как дрехите падат една върху друга на пясъка, ти можеше да бъдеш нея, можеше да бъдеш чиято и да е майка, само че беше гола, с леко провиснал корем и триъгълник от косми под него. Само че когато ме видя, не се посвени от изплашения ми поглед, а се усмихна. С тази усмивка започна всичко. Но нещата, които го увековечиха дойдоха отвън – математичният ми баща, лежащ буден в леглото си, твоят револвер от гражданската война, розовите градини, подгизналият от дъжда политик с вдигнатия, свит юмрук. Срещу нещо. Нещо.

Духовият оркестър изглежда беше вече съвсем наблизо, вървеше начело на кортежа на същия този политик, церемониална, туптяща бавна музика. Гледах те как пиеш кафето си. Духовата музика се изливаше върху теб като водопад. Погледнах слабата част на лицето ти, не носеше грим, очите ти изглеждаха почти обикновени. Беше различна и същата, аз бях различен и същия, знаех, че става така. И въпреки това се срещнах с теб, защото исках нещо повече. Всички ние сме отделни нишки, казах си, и някога твоята и моята нишка се преплетоха в нещо като панделка. Някога.

~

– Ами!

Запънали се бяхме на тази дума. И тогава се реших.

– Е, какво ще правим? Преди да се прибера?

– Преди къде да се прибереш?

И без да съм сигурен, че искаш да чуеш това, ти разказах всичко – за фризьорския салон в Кенсъл Райс²¹, за жените, които ми даваха по-голям бакшиш, ако докоснех закръглените им рамене и им кажех, че са още млади, за да използват синка за коса.

– С това ли се занимаваш?

– Да.

Разказах ти за местната хубавица, с която живеех и която презирах, но която можеше да бъде нежна, когато...

– Не играеш ли вече...

---

²¹ Още Кенсъл Грийн. Квартал на Лондон. – Б. пр.

И да, казах ти за потните ревюта, където „ревю“ означава театрален секс, казах ти за празните сцени, на които репетирахме по бельо и опипвахме настръхналите си кожи, симулирахме сношение. Тогава спрях, защото ти отново пиеше кафето си и негримираното ти лице изглеждаше тъжно, като на подрастващ, какъвто бях аз преди време. И за момент аз бях опитният, аз стисках оръжието, под гърдите си, измежду снопчетата на черната си блуза.

~

– Ще отидем в Клеър. Лисдунварна.²²

– Защо там? – попитах.

– Не съм вече в първа младост. Има си места за хора, които не са вече в първа младост.

Замислих се дали се казва „в първа младост“ или само „първа младост“, замислих се за всички хотели и частни пансиони, в които никога не съм бил. Знаех, че жените на средна възраст ходеха там и срещаха мъже, подлагаха се на лечебни процедури с минерална вода, и може би дори се омъжваха и пиеха шери, докато гледаха към Атлантическия океан, в барове, които сега навярно бяха затворени заради смъртта на Де Валера²³.

– Есен е и никой там няма да е в първа младост. Искам да видя как ергените ухажват старите моми. Искам да отида на процедури. Искам да подкарам „Морис майнър“-а край Бърън²⁴ и да гледам необикновените цветя.

В гласа ти имаше упрек, сякаш се опитваше да ми кажеш нещо – нещо, което не исках да чуя. Помислих, че сигурно искаш да се впишеш, да се определиш, и се зачудих дали да бъдеш като другите нямаше да ти се стори така непривично, както и на мен преди време.

Тогава заговори за щастието – убийственото щастие, което те следвало навсякъде като куче. А аз те погледнах, беше стиснала неначервените си устни, кръвта се беше оттеглила от тях, и видях нуждата от щастие, която те беше опустошила, запитах се кое ли божество те беше определило за стара мома, щом някога подари това щастие на мен. Тогава чух оркестъра отвън, вече съвсем ясно, кортежът преминаваше и оркестърът бавно свиреше старите националистически мелодии. Сякаш през прозореца от шлифовано стъкло наблюдавах умиращо животно – огромно, смъртоносно, противоречиво животно, погледнах към теб, лицето ти всъщност не беше много по-старо от последния път, когато те видях, а

---

²² Балнеоложки курорт в графство Клеър. – Б. пр.

²³ Еймън Де Валера (1882-1975) е активист по време на борбите за независимост на Ирландия от Великобритания и по време на последвалата гражданска война и държавен глава в периода 1921-1922 г. и 1959-1973 г. – Б. пр.

²⁴ Карстов ландшафт, разположен в северозападната част на графство Клеър, прочут с уникалната си флора и фауна. – Б. пр.

след това отново загледах през стъклото погребението на мъжа, когото не помнех, мъжа, когото ти вероятно помнеше. Зачудих се какви ли са спомените ти, какви са асоциациите, които правиш. И те погледнах в очите - голи и измити, и някак разбрах.

~

Тогава излязохме навън и духовата музика се превърна в оглушително туптене. Тръгнахме бавно надолу по улицата, не можехме да говорим, музиката беше прекалено силна. Купих вестник на ъгъла на Аби Стрийт и прочетох заглавие, посветено на погребението, което пълзеше до нас. Минахме покрай магазин за телевизори, където група хора се взираха в бял екран, взираха се в смъртта, която се честваше зад тях.

За мен ти си такава, каквато те помня, избирам си частички от теб и те попълвам като дете с книжка за оцветяване. Ключовете за колата се поклащат на пръста ти, показалецът и палецът избират един, пъхат го в ключалката и цялата ти ръка се стяга при завъртането. Колата ти е такава, каквато каза – „Морис майнър”. Сива е и е покрита с вдлъбнатини, заръждавяла на места. Ръката, която завърта ключа, е червеникава и загоряла от слънцето, което подчертава още повече многобройните ѝ гънки. Следват мъжки часовник и част от протъркан кожен ръкав.

Някога те попълвах с желание, не със спомени. За мен ти беше увеличена снимка, кадър от филм. Когато идвах при теб, носех със себе си младежката навъсеност, която учех от музикалните хитове. Преди това ядох пържени картофи, пръстите ми смърдяха на оцет, дъхът ми – на никотин. А ти си играеше с мен, оставяше ме да те насърчавам, играеше Ава Гарднър до моя Джеймс Дийн. Но аз избирах произволно, вземах онова, което исках. Кестенявата ти коса, неспокойната уста, голите ти крака – на сламената рогозка в спалнята. Взех някои неща и оставих останалите, не ги разбирах, не знаех какво са варикозни вени, паднал свод, дантелени пердета, благоприличие, моминство. Признавам се за виновен, ала невеж, не знаех какво означава жена.

~

– Можеш ли да караш?

Отвърнах, че не мога. Казах, че ми се иска, иска ми се да се чувствам машинен и свободен, но баща ми не можеше да шофира и нямаше кой да ме научи.

– Какво имаш предвид – попита ти – с това „машинен“...

Но аз не знаех какво бях имал предвид, обърках се, казах нещо за карането на гумите

и следването на бялата линия. Не знам дали от тактичност или по някаква друга причина, но ти не каза нищо в продължение на няколко минути и тогава...

– Колите не са за мен.

Не ти повярвах, беше нагласила тази кола да ти приляга. Отиваше ти да я караш, през празния град, който се показваше откъм най-добрата си страна за мъжа, който беше умрял. Улиците бяха чисти, сградите – почтителни, сякаш правеха реверанс пред нас, докато караше. А после постепенно изтъняха и се озовахме на автомагистралата, която водеше на запад.

~

– Някога го боготворях.

Искаше ми се да те питам за болестта ти, но не можех. Затова ти говореше, докато шофираше, отвлечени приказки.

– Така бях научена, пък и всички останали. Помня как ходех по събрания, държах баща си за ръка, развявах трибагреник и виках „Давай Дев!“ Баща ми носеше вълнен каскет и тренчкот, тогава всички се обличаха така.

Гледаше напред с присвити очи сякаш виждаше на пътя това, което си спомняше.

– Лицето му беше като на учител. Или пък всички учители се опитваха да приличат на него. Не можеше ясно да видиш очите му заради очилата. Те бяха първото нещо, което правеше впечатление у него, след носа.

Прекосяхме Монастеревин²⁵. Градът се извиваше в полукръг край колата ти.

– Ходил ли си някога на запад?

– Не – отвърнах.

– Никога няма да разбереш тази страна, докато не отидеш.

Гласът ти звучеше по-стар, съзнателно по-стар, в него имаше нещо прощално, което ме накара да си спомня вечерта, когато баща ми те изведе и взе и мен – неговия петнайсетгодишен син, вече достатъчно зрял за компанията на възрастни; баща ми беше университетски преподавател по математика и вдовец, идеален партньор за теб – неомъжената собственичка на частния пансион, в който беше отседнал. Отидохме във вариете в Брей, където шотландски комедиант разказваше ирландски анекдоти и един младеж с китара пееше песни на Лони Донеган²⁶, а две момичета с укулеле пееха Джордж

²⁵ Град в графство Килдеър. – Б. пр.

²⁶ Шотландски скифъл музикант (1931-2002). – Б. пр.

Формби²⁷ и ритаха с крака от двете страни на статичния микрофон. А след това вечеряхме в хотел „Роял“, ядохме печено говеждо и пихме шери. Налях ти шери от разстояние, както той ме беше учил, и седнах на другия край на масата, докато вие разговаряхте, той – най-подробно, а ти – с многозначителни паузи. Ти говори за живота, за приятелите си в публичните кръгове, с които се беше запознала покрай баща си, които пък той познаваше покрай работата си, той се гордееше и със своята отчужденост от света, и със сдържаните си контакти с него. Ти беше красива и заплашителна, с тъмносиня рокля и шал и, въпреки че в моментите на мълчание говореше с мен – с напомадена коса и костюм, който ми беше казано да облека – в разговора си говореше с него и играеше ролята си толкова умело, че накрая успя да ме заблудиш и по-късно ти крещях и трябваше да минат три дена, преди да изградим наново тайната помежду си, преди отново да те държа в немитите си ръце такава, каквато те желяех, егоистично и яростно, преди ти отново да ми заговориш за любовта и безверието, за страните, в които жените са млади на трийсет и девет, а момчетата са мъже на петнайсет.

~

– Щастлив ли си?

– Понякога – отговорих.

– Преди беше. Беше много тих, много весел и много навъсен.

Минавахме през Портлийшъ²⁸, покрай опасаните с бодлива тел кули на затвора и червената стена на психиатричната клиника.

– По лицето ти се разбираше – допълни ти. – Когато мърдаше чипото си носле...

Тогава и двамата се разсмяхме, беше глупаво, но се смеехме и смехът ти беше като звън, все едно отново стоеше сред парченцата счупено стъкло зад оранжерията и се смееше. Свих нос като заек както правех преди, а после се изчервих от срам и ти се разсмях още по-силно, толкова силно, че започна да кашляш и трябваше да отбиеш колата и да избършеш уста. На кърпичката, която използва, имаше кръв.

– Вече сме други – каза.

– Така е – отвърнах. А ти ме погледна и отново се разкикоти. Все едно беше съвсем млада. Прекалено млада. Сложи ръце на раменете ми и ме целуна по лицето, а аз притихнах, докато отново те чувствах, отново вдъхвах аромата ти. Устните ти се разтвориха на бузата ми и чух как дъхът ти изсвистя тихо.

– Нали?

---

²⁷ Популярен британски певец и комедиант (1904-1961). – Б. пр.

²⁸ Главен град на графство Лийш. – Б.пр.

– Да – отговорих, – други сме. – И на свой ред те целунах, за да усетиш разликата. Но ти ме спря.

– Не се опитвай да ме промениш.

– И да искам, не мога.

– Можеш – каза ти, – можеш да ме направиш отново такава, каквата бях преди.

~

Но тогава беше щастлива, нали? Ускори колата, като понякога кривваше весело, за да избегнеш гълъбите по пътя. Накара ме да ти разкажа за себе си и за баща си и аз отговорих, както можах. Продължаваше да кашляш на моменти и веднъж се наложи да спреш колата, цялото ти тяло се изпъна сякаш изпитваше болка. Пръстите ти стиснаха волана и наглед съвсем изтъняха, костите отгоре на ръцете ти също бяха тънки и се разперваха към пръстите като раковина. Но се съвзе и продължи да караш, каза ми да не обръщам внимание, че просто умираш – широко разпространен проблем, и се разсмя както преди, а аз се разсмях с теб. Отбихме се в някаква кръчма за по едно питие, аз поръчах джин, ти – халба тъмна бира, а барманът отбеляза, че по принцип е обратното.

~

Когато отново потеглихме, близо до една бензиностанция видяхме дебело момиче да проследява с очи и палец всяка преминаваща кола. Ти поиска да спрем, но аз не ти позволих, реших, че само ще ни развали веселбата. Затова продължихме и по големите ѝ сини очи познах колко разочарована остана, когато опипа чантата си, осъзнала, че в крайна сметка няма да спрем. За момент съжалих, но лудешката ти необичайна веселост отново изпълни колата и скоро забравих за това.

~

Когато стигнахме Лимерик²⁹ се умълча и помислих, че скоро ще спрем, защото вече почти се беше стъмнило. Но ти каза, че мястото не ти харесва и продължи да караш, докато стигнахме до табела с надпис Лахинч³⁰ и улица, заобиколена от дюни и летни вили. Спря. Беше съвсем тъмно. Намирахме се на улицата на крайбрежен град. В самия ѝ край се

---

²⁹ Главен град на графство Лимерик. – Б. пр.

³⁰ Крайбрежен курорт в графство Клеър, в който се намира прочутият голф клуб „Лахинч“. – Б. пр.

виждаше плаж, а след него и море, различно море от това, което бяхме оставили зад себе си. Но пък всички морета са еднакви, помислих си, и когато отидохме до плажа и загледахме как отливът смуче дългия бряг, се уверих, че е така, че това море беше същото като онова, което навремето миеше брега до твоя частен пансион.

И усещанията започнаха да се връщат – крайморският град, ти до мен, дива и необузdana и почти стара, табелите, предлагачи свободни стаи и безплатна закуска, частните пансиони. В баровете ни зяпаха мъже, които изглеждаха като любители играчи на голф, но на мен не ми пречеше, ти отпиваше от гинеса си, докато аз пиех джин, и толкова дълго говори за щастието, че накрая се наложи да те спра.

И тогава отидохме в частен пансион и той много приличаше на твоя, имаше сива гранитна фасада, покрита от морския бриз със ситни капчици – точно като твоята, само дето ни настани мъж, който ни подаде книгата за гости с големите си, провинциални ръце. Ти плати.

~

Тръгнах след теб нагоре по стълбите. Дишането ти беше толкова тежко, че свиреше в ушите ми. А когато влязохме в стаята, тя се оказа съвсем гола, имаше две легла, мивка, една Дева Мария и филмов плакат – така съблазнително гола. Помоли ме да се обърна с гръб, докато се събличаш. Изненадата ми навярно се изписа на лицето ми, защото преди да отговоря, ти се обърна. А аз те наблюдавах, видях как дрехите се свлякоха около краката ти на малка купчинка, видях слабите ти рамене и талията, която сега беше почти дебела, и задните ти части, и краката. И при вида на кожата ти осъзнах, че наистина беше остаряла. Когато облече нощницата си, отново се обърна към мен.

– Хайде – каза ти.

Отвътре ни изгаряше ясното съзнание за нещо – също както копнежът преди години, някаква тайна, като кръв. Но това не беше копнеж, а въпрос и отговор. Добре знаеше, че с всяка свалена дреха се връщаше отново към някакво отминало аз, в което копнежът още беше жив, и по лицето ми прочете, че аз също знаех.

– Хайде – каза отново.

А аз свалих дрехите си и навлякох голотата, която някога носех за теб, тогава бях още момче, и свалих нощницата ти, за да я носиш с мен.

Не те погледнах, а те прегърнах, докато стояхме там и дишахме, опрели гърди един в друг. Ти пристъпи назад към леглото.

– Хайде – каза.

Бяхме в леглото, морето дишаше отвън като жена, движехме се заедно, но не мислех за теб, поне не за теб сега, мислех за теб преди, за онзи път, когато той те изведе, втория път, този, след който за мен и за теб нещо свърши, а вероятно и за него. Този път той те заведе в хотел „Грейт нодърн“, аз също дойдох, там имаше маси и малък подиум за танци и свиреше малък оркестър от трима музиканти. Вечерята протече както предния път – ти се смееше с него и от време на време мълчеше, а аз пълнех чашите ви с шери, носех хубав костюм и косата ми беше напомадена. А когато вечерята приключи, включиха червеникавите светлини и танците започнаха. Оркестърът свиреше валс след валс, а вие двамата се движехте по подиума измежду останалите безформени двойки; ти изглеждаше красива, а той висок и извънредно самонадеян, докато се въртеше. А аз седях там и ви гледах и за първи път го видях не като бащата, който пишеше уравнения на хартия нощем и знаеше много за мидените черупки и други подобни, а като млад и подвижен човек, който копнееше за теб така, както и аз. И докато пиех шерито, което вие не бяхте изпили, започнах да плача, почувствах се по-стар от него, безумно по-стар, знаех кое у теб го кара да танцува така грациозно, кое го прави така различен. Тогава пих още шери и видях ръцете му, обвити около кръста ти така, че почти се докосваха на гърба, и знаех, че хората правят така, когато танцуват валс, но изпитах към него такава омраза, каквато бих изпитал към някой на моята възраст. И отново видях очите му, далечни и някак обнадеждени, по-обнадеждени, отколкото когато гледаше към мен, и тъй като познавах копнежа зад тях, омразата ми се изпари и се почувствах объркан, тъжен, по-стар, отколкото можех да понеса. Разпознах мелодията, която свиреше оркестърът – „Валсът от Тенеси“³¹, и се опитах да привлека вниманието ти, но ти гледаше в другата посока, изглеждаше строга, непорочна, като лъвица. И тогава почувствах ярост, не можех да направя нищо с нея, ръцете ми трепереха и знаех, че е наближил краят на нещо. А когато се върнахте на масата, аз бутнах с ръка бутилката на пода, за да се счупи, за да не разбере никой колко съм изпил, като се надявах, че ще изглежда като инцидент. Но бутилката падна с трясък и всички се обърнаха насам и той, баща ми, забрави какво беше изпитвал към теб допреди малко, пребледня и ми се развика, а ти хвърли бърз поглед към мен и аз се почувствах като дете, което наказват публично. А по-късно лежах в леглото ти, обзет от страшна ярост и омраза. Ти спеше, когато го чух да се качва нагоре до площадката

---

³¹ “The Tennessee Waltz” е кълтри песен по текст на Ред Стюард и музика на Пи Уи Кинг, която излиза като сингъл през 1947 г. в изпълнение на Каубой Копас. Песента добива изключителна популярност през 1950 г., този път изпълнена от Пати Пейдж. В песента се говори за мъж, който представя любимата си на свой приятел, който пък я откъва под носа му, докато танцува с нея валс. – Б. пр.

между етажите и да отваря вратата на тоалетната. Тогава станах, ти все още спеше, взех револвера от чекмеджето ти, слязох долу и заставах пред тоалетната. А когато чух как дръпна верижката на казанчето и ми стана ясно, че вече си закопчава панталона изправен, вдигнах твоя револвер от гражданската война и бързо стрелях четири пъти. Чуха се четири изстрела и четири кратки тъпи удара и видях как всеки куршум се вклини във вратата, като едва проби махагона. Тогава изтичах обратно горе и знаех, че всичко беше свършило, дадох ти револвера и те проклетх тихо, защото не беше проработил...

И тогава спрях да си спомням, ти беше под мен, бях свършил в теб в стаята в Клеър. Ръцете ти бяха около врата ми, силни и неподвижни, и каза това, което си спомнях, „Всичко свърши“, каза. Целуна ме нежно и аз ти върнах целувката, за да усетиш колко различни бяхме сега. Тогава тихо се измъкнах от леглото ти, ти беше изтощена и вече се унасяше. А аз легнах в своето легло и се заслушах в морето въвн от мен, заслушах се в дишането ти. На стената над теб имаше светеща статуя на Дева Мария и филмов плакат. На него с големи букви пишеше ТУК БЯХ ЩАСТЛИВА и изобразяваше жена в романтична поза, надвесена над макет на града, в който бяхме, направен от кибритени кутийки. Тогава погледнах към теб и видях как пухеният юрган се повдигаше, докато дишаше, и как тялото ти се стягаше от време на време, все едно сънуваше болка. И знаех, че това е краят, но все още си мислех, че може пък утре...

А утре ти се събуди и потеглихме, отправихме се към града, за който ми беше казала, където ходели ергени и неомъжени жени и се подлагали на процедури. Отново подминахме на пътя дебелото момиче, но ти не спря. А градът беше като всеки друг ваканционен град, че и повече – с площад, обграден от хотели, лющещи се дървени веранди и старомодни плетени столове, наредени по верандите.

~

Спряхме на площада. Намерих за странно, че ваканционен град е разположен във вътрешността на страната. Казах ти го, как така няма море, а ти отвърна „Има серни минерални води.“

~

Разтърпкахме се малко нагоре по улицата. Някакъв мъж ни зяпаше. Взех пътеводител от един магазин. Чудех се за водата и ваканциите, защо вървят ръка за ръка. Всяка сграда като че ли загатваше за съществуването на плаж, но такъв нямаше. Сякаш морето някога е

било тук, но се беше оттеглило обратно към Милтаун Молбей³², оставяйки след себе си вкаменелост. Някъде се затръшна входна врата.

~

Казваше ни нещо, ти ни казваше нещо, казваше, Това е това, това съм аз, винаги е било, частта от мен, която никога не видя, която не искаше да видиш. И бях убеден, че е така, знаех, че в представите си винаги съм те свързвал с хотели, с плетени столове и кресла с кабриолни крака. После прекосих площада, купих вестник и отново попаднах на статия за Президента, който беше умрял, този път написана с дребен шрифт.

~

С колата стигнахме до минералните бани и спряхме пред сграда, която приличаше на швейцарски хотел, само дето изпод нея все едно извираше река. Попита ме дали искам да вляза с теб, но аз отказах и ти се вмъкна през двойната стъклена врата сама. Останах в колата и се замислих дали пиеш водата, или се къпеш в нея. Наблизо минаха мъж и жена, носеха костюми, с които сигурно им беше доста горещо. Провикнах се:

– Пиете ли водата – извиках, – или плувате в нея?

Мъжът ме погледна и объркан вдигна ръце. Гледах след тях, докато влязоха през стъклената врата, и си представих стая с чист, облицован с плочки под, през който бавно течеше леко солена вода. Представих си как се събличаш заедно с други по-стари мъже и жени и те наблюдавах как се потопи в минералната вода сред хора, които се надяваха да отмият от себе си дребните болестки на средната възраст, повярвали в целебните сили на водата. Но пък може и да грешах, може би седяхте на дървена пейка и пиехте солената вода от кранче.

И знаех, че така или иначе беше дошъл краят и че за твоё добро трябваше да забравя особения копнеж, който се надигна в мен, когато пенисът ми се надигна в очакване в тесните ми панталони през онзи ден, когато сложи револвера между гърдите си под блузата. Нарече го любов, спомням си. И трябва да е било.

---

³² Град в западната част на графство Клеър. – Б. пр.